Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...тимнай 1921 оной ...ийн 21-hээ гарана | № 45 (13669) | 1972 оной февралиин 23, среда | Сэн 2 мүнгэн

СССР-эй байгуулга өөрынгөө политическэ удха шанараар, мүн социально-экономическа аша туhаараа Совет гүрэнэй түүхэдэ элитэ ехэ hуури эзэлнэ.

(Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо бэлэдхэл тухай КПСС-эй ЦК-гай тогтоолhоо.)

Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо бэлэдхэл тухай

КПСС-эй ЦК-гай ТОГТООЛ

...оной декабриин 30-да хүдэлмэришэн анги, колхозно ...ад, ажалша интеллигенци, бүхы совет арад Совет Со... Республикануудай Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ...углэхэнь.

...Р-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ой—манай олон үндэ...тнай арадай агууехэ hайндэр мүн. ...йдо бэлэдхэл КПСС-эй XXIV съездын хараа шуга... шиидхэбэринүүдэй нүлөөн доро үнгэржэ байна. ...хараалhан түсэбүүдые ажалшадай туйлай ехэ ажа...он политическэ дэбжэлтэтэйгээр дүүргэжэ байhан ...ай обществын үзэл сурталай, политическэ нэгэдэ...тиин ба арадай нягта жагсаалые, Агууехэ Советскэ ...бүхы арадуудай эбдэршэгүй хани барисаа болон аха ...хани харилсаае шэнэ хүсэтэйгөөр гэршэлэн харуул...дын хараа шугамууд дэлхэйн социалис хани харил...коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй саа...эдэлдэ туhална, уласхоорондын бүхы оршон бай...эб найрамдал болон арадуудай аюулгүй байдалые бэ...дэ hайн нүлөө үзүүлнэ.

...кэ Октябриин социалис революциин илалта болбол ...-экономическа үндэhэн хубилалта бэелүүлхэ, на... асуудалаар ленинскэ программые хүсэндэнь хүр...вет республикануудай бии болохо политическэ гол ...сэлынь болоhон юм. Шэнэ общество байгуулха ...рэ гараhан олон ондоо үндэhэ яhанай ажал...итын эрилтэнүүд, хүсэл оролдолгоёо нэгэдүүлхэ, ...ёhoop харилсан байха гэhэн тэдэнэй эрмэлзэлгэ ...шиидхэбэреэ оложо, 1922 оной декабрьда олон үндэ...тнай гүрэн—ССР-эй Союз байгуулагдаа hэн.

...Р-ые байгуулга өөрынгөө политическэ удха шанараар, ...ально-экономическа аша туhаараа Совет гүрэнэй ...элитэ ехэ hуури эзэлнэ. Түүхын энэ үйлэ хэрэг—...ска интернационализмын үзэл бодолой арсашагүй ...Коммунис партиин ленинскэ национальна политикые ...эй аша ехэтэй үрэ дүн мүн гээшэ. Советскэ Сою...улга обществые социалис ёhoop шэнэдхэн хубил...ы Совет республикануудай экономико болон соёл ...е хүгжөөхэ, ажалшадай олон үндэhэ яhатантай ...беэ хамгаалха хүсэ шадал ба уласхоорондын нэрэ ... бэхижүүлхэ hайн эрхэ нүхэсэлые байгуулhан ...хүсэнүүдэй нэгэн болоо hэн.

...кэ Союз сүлөөтэ арадуудай урдын түүхэдэ үзэг...харилсаанууд болохо нэгэдэл болон хани барисаае ...гэршэлээ. Энэ хани барисаан—социализмын асари ...лтануудай нэгэн, совет обществын зохёон байгуул...й ехэ хүсэн, эгээн hайн hайхан уг зорилго — ком...байгуулгын аша туhада СССР-эй бүхы үндэhэ яhа...ажалшадай зохёон байгуулхы ажалай дундаршагүй ...он мүн.

...үндэhэ яhатантай социалис гүрэнние байгуулгада ...радай вождь Владимир Ильич Ленин асари ехэ ... юм. К. Марксын, Ф. Энгельсын үзэл сурталые ...гээр хүгжөөн, тэрэ национальна асуудалаар бүрин ...гаал байгуулаа, Коммунис партиин национальна ...ын научна жама ёhонуудые зохёогоо. Марксизм-ле...болбол дэлхэйе революционно ёhoop шэнэдхэн бай... национальна асуудалай hуури ба үүргые тодор... пролетариадай ангиин тэмсэлэй аша туhада, социа...аша туhада тэрэ алба хэхэ зэргэтэй гэжэ харуулаа. ...радай партийна болон бусад эмхинүүдые интерна...на шэнжээрнь байгуулха гэhэн эрилтэ ленинскэ на... программын таhаршагүй хубинь болоо. Капиталис ...тодо эсэргүү, социальна болон национальна сү...й түлөө тэмсэлдэ бүхы үндэhэ яhатанай пролетари...эдэхэнь шухалын шухала хэрэг мүн гэжэ теориин... практикыншье талаар гэршэлэн баримталагдаhан

...ороной арадууд хаанта засагта эсэргүүгээр, со... болон национальна дарлалтада эсэргүүгээр үеhөө ...хамта тэмсэжэ байhан. Энэ сүлөөрэлгын, рево...тэмсэл болбол хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй бии ...илангаяа большевик партиие В. И. Ленинэй бай...бүри ехэ дэлисэтэй, мэдэрэл, зорилго түгэс ба эм...тэй болоо hэн. Хаанта засагта, капитализмда ...тэмсэлдэ Россин арадуудые элсүүлхэ, эмхидхэхэ ху... нүхэсэлынь марксизм-ленинизмын үзэл суртал, ... интернационализмын жама ёhонууд болоо. Тэ...сйхоорондын коммунис, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй ...бодото дүй дүршэлыень баяжуулаа.

... хүтэлбэри доро ангиин тэмсэл соогуур Бухэрос...тариадай нэгэдэл, дайшалхы нүхэсэл бии боложо ...латвуужаа. Петроград болон Москвагай, Киев болон ..., Иваново-Вознесенск болон Нижне-Новгородой, ...болон Екатеринославай, Баку болон Тбилисиин, ...олон Вильногой, Ригэ болон Ревелиин, Казань бо...ов-на-Дону, Донбасс болон Ураалай, мүн промыш...ад олон түбүүдэй хүдэлмэришэд интернациональна ...онно hүртэй ехэ хүсэн боложо бодоо hэн.

...с гуримтай тэмсэлдэ хүдэлмэришэдые, үгытэй та...е нягтаар жагсаахые гүнзэгы мэдэрэлтэй пролета...аг үргэлжэ оролдодог бэлэй. Тиихэдээ буржуазно...нс ямаршье номнолые, ехэ яhатанай шовинизм гү, ...ай национализм, үндэhэ яhатанай дээрэлхүү зан гү, ...hэ яhатанай илгаае тоохогүй ябадал, антисемитизм ...онизм байг—хамаагүй бүгэдыень хаман хаядаг ...ба үндэhэ яhатанай мүлжэлгэтэ хуушан бай...да, национальна хёмороон ба амяараа байха гэhэн ...Коммунис парти, хүдэлмэришэн анги ажалшадай ...й шэнэ байгуулалтые зүрюулэн табяа. Энэ шэнэ ...тада хүниие мүлжэхэ, нэгэ үндэhэ яhатаниие нү...дэhэ яhатанайнь зүгhөө зааханшье мүлжэхэ ушар, ...эн үндэhэ яhатанай булюу байха ушар гаргагда...йгаа.

... парти, хүдэлмэришэн анги бүхы наци болон ара...адли тэгшэ эрхые, нацинуудай бэеэ дааха эрхые, ...адли тэгшэ эрхэтэй арадуудай hайн дуранай нягта ...тоохын тула бэеэ даанхай гүрэнүүдые байгуулха ...эрхэтэй байхыень шууд сэхээр хамгаалдаг hэн. ...аха, сүлөөтэй болохо эрилтэ табинабди, тодорхойл...данги бэшэ байха, тодорхойлбол, мүлжэгдэгшэ ...танай амяарлан гараха эрхэ сүлөө эрихэдээ, би...хыгаа бутаруулха гү, али жэжэ гүрэнүүд тухай ...ые хүсэнэ бэшэбди,—гээд Ленин Октябриин рево...оло урда тээ бэшээ hэн,—харин, тад hөөргэ, би...о гүрэнүүдэй байхые, үндэhэ яhатанай бэе бэедээ ...мүн нэгэдэхыешье хүсэнэбди, тиихэдээ имагтал ...мократическа, бодото интернационалис үндэhэ ...эрэ энэ туйлагдаха гэнэбди, теэд энэ ушар амяар... эрхэ сүлөөгүйгөөр бодомжологдошогүй гээшэ». ...бүрин суг. том 27, хууд. 68).

...лис мүлжэлгын гуримые, тэрээнтэй хамта нацио...дарлалтын гуримые үгы хэхэ зорилгоор хүдэлмэри...толгойлогшотойгоор арадай бүхы хүсэнүүдые няг...лүүлхэ ябадалые имагтал социалис революци хан... олон үндэhэ яhатантай шэнэ шэнжэтэй гүрэниие ...н дүршэл харуулна. Энэ түүхын зорилгые дүүр...ороной наци болон арадуудай ажабайдалай социалис ...ые бүридүүлхэ политическэ шиидхэхы эрхэ нү...л, пролетариадай диктатурые тогтоолго болоо hэн, ...үйлэдбэриин эд хэрэгсэлнүүдые ниитын зөөри бол-

гоhон ушар экономическа гол эрхэ нүхэсэлынь болоhон байгаа.

Олониитын революционно хүдэлөөнэй үедэ ажалшадай засагай нэгэ түхэлынь болохо Соведүүдые байгуулhан ушар олон үндэhэ яhатантай социалис гүрэндэ арадуудые жагсаан нэгэдүүлгэдэ элитэ ехэ удха шанартай байгаа. Ажалша хүн зоной бүхы хубида дүтэ, ойлгосотой байhан тула Соведүүд хүдэлмэришэн ангиие тойруулан олон миллион таряашадай ниитые, олон ондоо үндэhэ яhатанай бүхы ажалшадые нэгэдүүлхэ арга олгоhон юм. Соведүүдэй интернациональна шэнжэ шанарынь нэгэ гүрэниие байгуулгада республикануудай ажалша олониитые эрмэлзэлүүлдэг байгаа. Хүдэлмэришэд болон таряашад эгээн үргэн, шууд сэхэ демократизмын, национальна адли тэгшэ, бүрин хүсэд эрхын үндэhэ hуури дээрэ гүрэниие амжалтатайгаар хүтэлбэрилжэ шадаха юм гээд Соведүүдэй ажал ябуулгын дүршэл харуулаа.

Манай олон үндэhэ яhатантай орон дотор национальна асуудал болбол социалис общество байгуулгын үндэhэн шухала асуудалнуудай нэгэн болоо hэн. Тэрэниие зүбөөр шиидхэлгэhээ шэнэ байгуулалтын хуби заяан олон ушарта дулдыдаха байгаа. **Хүдэлмэришэн ангиин, бүхы ажалшадай шухалын шухала эрилтэнүүдые тодорхойлдог, ленинскэ национальна политика бэелүүлдэг Коммунис партил бүхы наци болон арадуудые интернациональна аха дүүгэй нэгэ хани холбоон болгон нэгэдүүлжэ, тэдэнэй хүсэл оролдолгые шэнэ общество байгуулгада шэглүүлжэ шадаха байгаа.** Марксизм-ленинизмын теориие хэлбэришэгүйгөөр хүтэлбэри болгоходоо, тэрэ түүхын энэ зорилгые нэрэ хүндэтэйгөөр дүүргэжэ шадаа.

Октябриин илалтын hүүлээр баталагдан абтагдаhан Россин арадуудай эрхэ сүлөөгэй Деклараци, ажалша ба дарлагдагша арадай эрхэнүүдэй Деклараци, РСФСР-эй болон Совет бусад республикануудай конституцинууд дотор пролетариадай диктатурын үе сагтахи политическэ, экономическа, культурна байгуулалтын гол ёhо гуримууд соносхогдоо hэн. Урдын хаанта Россин арадуудай революциин үедэ байгуулhан бүхы Совет республиканууд федеративна нэгэдэлдэ орохо уг унгиин хүсэлтэй байhан юм. Социализм байгуулгын зам дээрэ гарахадаа, тэдэнэр Россин Социалис Федеративна Совет Республикые тойрон бүри нягтаар жагсаба. Энэ Республика ерээдүйн ССР Союзай түхэл маягынь болоо hэн. Совет засагай түрүүшын табан жэлэй туршада наци болон арадуудай хоорондо шэнэ, социалис хани харилсаануудые хүгжөөхэ баян дүй дүршэл олдоhон байгаа.

Хүдэлмэришэн ба таряашадай олон үндэhэ яhатантай гүрэниие байгуулга—Агууехэ Октябриин хэрэг, бүхы ороной хэмжээн дээрэ революционно шэнэдхэн байгуулгын хэрэг үргэлжэлүүлhэн ябадал мүн болоо Энэ ушар түүхын хүгжэлтын жама ёhоной ябасаар баадхагдаа бэлэй. Гүнзэгы научна шэнжэлгын үндэhөөр В. И. Ленин иигэжэ харуулаа:

Совет республиканудай нягта нэгэдэлгүйгөөр дэлхэйн империализмын үмэнэ тэдэнэй оршон байлгые хамгаалхын аргагүй; Социалис республиканудай Союзые байгуулга, бэхижүүлгэ—энэ хэмжээн хадаа «бүмбэрсэг дэлхэйн буржуазитай тэмсэхын тула, тэрэнэй хорото аашануудhаа бэеэ хамгаалхын тула бүмбэрсэг дэлхэйн коммунис пролетариадташье, мандашье хэрэгтэй». (Том 45, хууд. 360);

Совет республиканудай нэгэдэлгүйгөөр, тэдэнэй экономическа нягта хани харилсаангүйгөөр империализмын hандаргаhан үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые hэргээн байгуулжа, нэгэдэмэл, ниитэ түсэбөөр хүтэлбэрилэгдэдэг социалис ажахые байгуулжа болохогүй, ажалай ашагтай ниитын хубаарилга хэхэ, ороной бүхы арадуудай аша туhада байгаалиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ ябадал хангагдахагүй;

Совет республиканудай нягта нэгэдэлгүйгөөр ажалшадай ажаhуудалай хэлбэришэгүй hайжарха ябадалые, ороной бүхы наци болон арадуудай соёл культурын бүхы талаараа хүгжэхэ ба hалбаран мандалгые хангажа болохогүй.

Эдэ бүхы ушарнууд Совет республиканудые нэгэ союзна гүрэн болгон нэгэдүүлхэ эрилтые баадхан табидаг байгаа. Энэ Союзна гүрэн болбол гадаадаhаа аюулгүйе, мүн дотоодын ажахын амжалтые, гадна арадуудай национальна талаараа хүгжэхэ эрхэ сүлөө хангажа шадаха байгаа.

В. И. Ленин пролетариадай диктатурын эрхэ байдалда национально-гүрэнэй харилсаанууд тухай асуудалые бүхы талаарнь шэнжэлэн зохёогоо hэн. Тэрэ социалис гүрэнэй байгуулалтые сэхэ ударидаа, бүхы республиканудай коммунистнуудта ехэ туhаламжа хүргөө.

Олон үндэhэ яhатантай социалис гүрэниие байгуулга—Коммунис партиин хүтэлбэри доро хүдэлмэришэн ангяар толгойлогдоhон бүхы совет арадуудай хэhэн революционно зохёон байгуулхы ажал ябуулгын элитэ ехэ аша үрэ мүн. Нэгэ гүрэн боложо нэгэдэхэ гэhэн Совет республиканудай ажалшадай хүсэл эрмэлзэлгэ гадаадын болон дотоодын контрреволюциин хүсэнүүдтэй эрид шанга тулалдаан соогуур бэхижээ. Граждан дайнай үедэ байгуулагдаhан сэрэгэй-политическэ союз, гадаадын политическэ ажал ябуулгаяа нягтаар нэгэдүүлэн ябуулха, арадай ажахые hэргээн бодхоохо, экономическа хүгжэлтын ба бэеэ хамгаалха хүсэ шадалаа бэхижүүлхэ талаар хамтын хүсэл оролдолго адли тэгшэ эрхэтэй арадуудые социалис нэгэ бүлэ болгожо нэгэдүүлхэ ябадалдань туhалха ёhooроо туhалаа.

Энэ түүхын түрүү шэнжэтэй үйлэ хэрэг хүнгэн бэшэ, юрын ушар бэшэ байгаа. Экономическа ба соёл культурын гээгдэлтэй холбоотой бага бэшэ бэрхэшээлнүүдые дабаха, национальна хёморооной урдын хог хогшолые, буржуазна национализм болон ехэ яhатанай шовинизмые өөрынгөө зорилгодо хэрэглэхэ гэhэн контрреволюциин hэдэлгэтэй тэмсэхэ, парти дотор национал-хэлбэрилэгшэдэй эсэргүүсэлтые дабаха ушартай болоо hэн. Нэгэдэлгэ тээшэ эрмэлзэлгын гол тодорхойлогшо, энэ дэбжэлтын гол хүсэн, мүн социалис революциин гол хүсэн хүдэлмэришэн анги болоо hэн Большевик организацинуудай хүтэлбэри доро пролетаринар ажалша олониитэдэ ангиин, интернациональна hаналаа нэгэдэлгын үзэл бодолые нэбтэрүүлээ, Совет засагай, социализмын түлөө тэмсэлэй политическэ ниитэ үндэhэ hуури дээрэ тэдэниие жагсаан нэгэдүүлээ.

СССР-ые байгуулга болбол партиин теоретическэ, политическэ ажалай, совет арадуудай олон талын дүй дүршэлэй аша үрэ боложо, тэдэнэй хүсэл эрмэлзэлые бэелүүлээ hэн. ССР Союзые байгуулха Ленинэй хараа бодол хүдэлмэришэн анги, ажалша таряашад болон түрүү интеллигенцеэр халуунаар дэмжэгдэжэ, нэгэдэлгын бүгэдэ арадай бодото хүдэлөөн боложо хүгжөө.

Совет республиканудые нэгэдүүлхэ тухай асуудал Соведүүдэй губернинүүдэй, уезднүүдэй, волостьнуудай съезднүүд дээрэ, олон хүн зонтой митингнүүд, суглаанууд дээрэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдээ hэн. Бүхы үндэhэ яhатанай ажалша олониитэ хамтынгаа уг зорилго—социализм, коммунизм байгуулха зорилгоёо дүүргэхын тула бүхы хүсэ шадалаа, нөөсэ арга боломжонуудаа нэгэдүүлхэ хэлбэришэгүй зориг хүсэлтэй, шиидэнги байhанаа мэдүүлээ hэн.

Союз болон нэгэдэхэ шиидхэбэри бүхы республиканудай Соведүүдэй съезднүүдээр баталагдан абтаа hэн. 1922 оной декабриин 30-да Соведүүдэй нэгэдэхи бүхэсоюзна съезд Совет Социалис Республиканудай Союзые байгуулха тухай Декларациие нэгэн дуугаар баталан абаа. Шэнэ Союзна гүрэн болбол үшөө 1917 оной октябрьда табигдаhан арадуудай амгалан ёhoop зэргэ оршон ажаhууха, аха дүү ёhoop харилсан байха үндэhэ hуурие нэрэ хүндэтэйгөөр табижа түгэсхэhэн хэрэг болохо гээд бата бэхеэр этигэжэ байhанаа тэрээн соо мэдүүлэгдээ hэн.

Совет республиканууд ССР Союзда хамжан ороhон ушар тэдэнэй социалис ёhoop бэеэ даанхай байдалые эли тодоор харуулhан, тэрэнэй найдамтайгаар оршохо ябадал хангаhан байгаа. СССР-ые байгуулха тухай, союзна нэгэ гүрэн боложо нэгэдэхэ тухай договорые Россин Социалис Федеративна Совет Республика, Украинын Социалис Совет Республика. Белоруссиин Социалис Совет Республика, Закавказиин Социалис Федеративна Совет Республика (Азербайджан, Армени, Грузи ородог байhан) баталаа hэн.

Адли тэгшэ эрхэтэй арадуудай hайн дурааараа гүрэн боложо нэгэдэхэ ленинскэ гол ёhонууд СССР-эй түрүүшын конституциин үндэhэ hууринь болоhон байгаа. Энэ конституциие Соведүүдэй бүхэсоюзна II съезд 1924 оной январиин 31-дэ эсэслэн баталаа бэлэй.

Социализм байгуулха үедэ ССР Союзай национально-гүрэнэй байгуулалтые үргэлжэлүүлхын, нарижуулан hайжаруулхын тулада таатай зохид социально-экономическа эрхэ байдал удаа дараалан байгуулагдаа hэн. 1924 ондо Туркмениин ба Үзбегэй, харин 1929 ондо Таджигай Совет Социалис Республиканууд байгуулагдаа. 1936 ондо Казахай ба Киргизэй автономито республиканууд союзна республиканууд болгогдоhон байгаа. Урдань Закавказиин СФСР-ые байгуулhан Азербайджанай, Армениин ба Грузиин Совет республиканууд тэрэл жэлдэ сэхэ СССР-тэ хамжан ороhон юм. Революциин ашаар урган мандаhан нацинуудай политическэ талаараа хүгжэлтэ автономито республиканудые, автономито областьнууд ба национальна округуудые байгуулгада мүн лэ эли тодоор харагдаа бэлэй.

1936 оной декабриин 5-да баталагдан абтаhан СССР-эй Конституци социализмын илалтые, социалис общество эмхидхэлгын, социальна болон гүрэн түрын, мүн совет арадуудай бата нэгэдэлэй үндэhэ hуурие хуулита ёhoop батадхаhан байгаа.

1939—1945 онуудта украин арадай нэгэдэhэн ушар олон үндэhэ яhатанай манай социалис гүрэнэй ажабайдалда гайхамшагта үйлэ хэрэг болоhон юм. 1939 ондо белорус арад нэгэдэhэн. 1940 ондо революционно тэмсэлэй үе соогуур Латвиин, Литвагай, Эстониин ажалшад Совет гүрэн түрэеэ hэргээн бодхооhон байгаа; арадуудай эрхэ сүлөөтэйгөөр hайн дурааараа хүсэл эрмэлзэлээ мэдүүлhэнэй үндэhөөр Латвиин, Литвагай, Эстониин Совет республиканууд ССР Союзда нэгэдэн ороо hэн. Молдаван арадай нэгэдэhэнэй эсэстэ Молдавиин АССР союзна республика болоhон байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн СССР-эй бата бэхи байлгые шалгаhан хатуу шэрүүн шалгалта болоhон юм. Совет арадууд имагтал нэгэ холбоондо байжа, хамтынгаа хүсөөр өөhэдынгөө эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байдал, өөhэдынгөө революционно туйлалтануудые аршалан хамгаалжа шадаха гэжэ хүн түрэлтэнэй эгээл аюултай дайсан — гитлеровскэ фашизмтай хэгдэhэн тулалдаан эли тодоор гэршэлэн харуулаа. Үндэhэ яhатанай хоорондо хёмороо hэргээн үүдхэхэ, олон үндэhэ яhатанай социалис гүрэниие бутарган hалгааха гэhэн дэлхэйн империализмын этигэл найдабариие энэ дайн буруу hүргэhэн байгаа. Бата нэгэн жагсаалда бодоhон СССР-эй арадууд социалис Эсэгэ ороноо хамгаалхын, дайсаниие бута сохижо, бүгэдын илалта туйлахын түлөө баатарлигаар дайлалдаhан, шэн габьяатайгаар ажаллаhан, нугаршагүй хатуу, эрэлхэг зоригтой байлгын эрхим үльгэр жэшээ дэлхэйдэ харуулhан юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда туйлагдаhан түүхэтэ илалта хадаа социалис ниитын ба гүрэнэй байгуулалтын булюу hайн байhые, Совет Социалис Республиканудай Союзай агууехэ бата хүсэтэй, эбдэршэгүй бата байhые эли тодоор гэршэлэн харуулаа.

Дайнай hүүлээрхи арадай ажахыгаа hэргээн бодхоолгын жэлнүүдтэшье, коммунизм байгуулгын удаадахи үедэшье СССР-эй арадуудай ленинскэ хани барисаанай гайхамшаг шэнжэ шанар — социалис Эхэ орондоо үнэн сэхэ байлга, шэн габьяа харуулга, ажалда дуратай байлга, бэе бэедээ туhалалсалга бүри хүсэтэйгөөр харагдаа бэлэй. Манай аха дүү ёhоной хани холбоондо саг үргэлжэ үзэгдэжэ байдаг хэдэн арбаад нацинууд болон үндэhэ яhатанай хоорондохи харилсаануудай аша туhын болон уг зорилгын, дура зоригой ба ажал ябуулгын иимэ эбдэршэгүй бата нэгэдэлые, оюун сэдьхэлэй талаар тиимэ дүтэрхы байлгые, бэе бэедээ этигэлсэдэг ба харилсан туhалалсадаг байдагые бүхэдэлхэйн түүхэ үшөө үзөөгүй юм.

СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо бэлдэжэ байхадаа, Коммунис парти, совет арад гаталан гараhан баатарлиг илалтанууд болон туйлалтануудайнгаа замые эрьен хаража, омогорхохо ёhooроол омогорхоно. Гайхамшаг ойн баярайнгаа үдэрые Советскэ Союз ажабайдалай али бүхы hалбаринуудта амжаhан агууехэ туйлалтануудаар угтажа байна.

Эдэ туйлалтануудта бүхы национальностьнуудай ажалшадай аха дүү ёhоной хани барисаан туйлай ехэ үүргэ дүүргээ. Оронойнгоо бүхы хүсэ шадал болон арга нөөсэнүүдые хамтадхан нэгэдүүлhэнэйнгээл ашаар совет хүнүүд түүхэтэ тон богонихон болзор соо хаанта засаг ба капитализмhаа уг залгамжалан абаhан экономическа болон соёлой гээгдэлые усадхаhан, ороноо индустрижүүлhэн, хүдөө ажахыгаа социалис ёhoop шэнэдхэн хубилгаhан, бодото соёлой хубисхал бэелүүлhэн, социализм байгуулhан ба ССР Союзые үндэр ехэ хүгжэлтэтэй хүсэн түгэлдэр гүрэн болгоhон, коммунис общество далайсатайгаар байгуулжа ороhон юм. Гүрэн түрын бата нэгэдэлтэй байhанайнгаа ашаар Совет эхэ орон арадуудай эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдал, мүн зохёон байгуулхы ажалаа тэдэнэй амгалан ёhoop эрхилхын тулада найдамтай эрхэ байдал хангадаг диилдэшэгүй оборонно хүсэ шадал байгуулжа шадаа.

Совет Социалис Республиканудай Союзда тэдэниие нягтаар жагсааhан ушар ямар баян үрэ дүнгүүдые үгэнэб, энэ нягта жагсаал ерээдүйн сагта ямар үргэн ехэ арга боломжо нээнэб гэжэ ороноймнай бүхы арадууд олон жэлэйнгээ бодото дүй дүршэл дээрэhээ батаар ойлгожо абанхай.

Материальна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые болон хүсэ шадалаа нэгэдхэн хамтадхаhанай, совет арадуудай бэе бэедээ үнэн сэхээр туhалалсаhанайнь ашаар бүхы республиканудта ехээр хүгжэнги промышленность, оньhожоруулагдаhан томо хүдөө ажахы байгуулагданхай. 1922 онойхитой — СССР-эй байгуулагдаhан жэлэйхитэй — сасуулбал, оронoймнай үйлэдбэрилhэн национальна доход 100 дахинhаа үлүүгээр ехэ болоо. Хаанта Россин феодальна болон феодальна шахуу заха хизаарнуудай байhан газарта мүнөө олон тоото промышленна болон соёл культурын түбүүд, болбосон түхэлтэй городууд болон хүдөө тосхонууд урган бодоо.

Совет обществын социально-политическэ ажабайдалда гүнзэгы ехэ удха шанартай хубилалтанууд болоо: хүниие мүлжэхэ ябадал ба мүлжэгшэ ангинууд, ажалгүйдэлгэ, үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал үгы хэгдээ, хүдэлмэришэд болон таряашадай холбоо барисаан улам батажаа. Социалис нацинууд бии болоо, совет арадай социальна болон үзэл сурталай-политическэ бата нэгэдэл урган батажаа. Үндэhэ яhатанай кадрнууд урган хүмүүжээ, арадуудай удхаараа социалис, түхэл маягаараа национальна соёл культура hалбаран хүгжөө. СССР-эй арадуудай хэлэнүүд дээрэ урдань үзэгдөөгүй ехэ хэмжээтэйгээр литература болон искусствын зохёолнууд, эрдэмтэдэй хүдэлмэринүүд зохёогдодог, толилогдодог, мүн газетэ, журналнууд гаргагдадаг юм.

Советскэ Союзай бүхы социалис нацинууд болон үндэhэ яhатанай хэлэнүүдые али бүхы талаhаань хүгжөөhэн ушар манай орон дотор национальна асуудалые амжалтатайгаар шиидхэлгын шухала үрэ дүнгынь мүн болоно. Урдань өөhэдын үзэг бэшэггүй байhан 40 гаран арадууд совет үедэ эрдэм ухаанай ёhoop зохёогдоhон үзэг бэшэгтэй боложо, мүнөө хүгжэнги литературна хэлэнүүдтэй юм. СССР-эй бүхы нацинууд болон үндэhэ яhатан ород хэлые национальностьнууд хоорондын харилсаанай болон харилсаа холбооной ниитэ хэлэн болгожо hайн дурааараа шэлэhэн байха юм. Энэ хэлэн хадаа совет арадуудай өөhэд хоорондоо харилсалгын, нягтаар жагсалгын хүсэтэ зэбсэг, мүн Эсэгэ оронойнгоо болон дэлхэйн соёл культурын эрхим дээжэнүүдтэ хүртэлсэхэ арга зэбсэг болонхой.

Экономическа, социально-политическэ болон соёл культурын хүгжэлтын хэмжээе тэгшэдхэлгэ, дэбжээлгэ хадаа СССР-эй бүхы республиканудай хурдан түргэнөөр али бүхы талаhаа хүгжэхэ шухала эрхэ нүхэсэлынь болоhон байгаа. Аха дүү ёhоной бата нэгэдэлдэ Совет гүрэнэй бүхы нацинууд болон үндэhэ яhатанай зохёон байгуулхы хүсэ шадал, зохёохы мэргэжэл шадабари, оюун бэлиг үзэгдөөгүй ехээр, хүсэд дүүрэнээр hалбараа hэн.

РСФСР-эй, Украинын ССР, Белоруссиин ССР, Узбегэй ССР, Казахай ССР, Грузиин ССР, Азербайджанай ССР, Литвагай ССР, Молдавиин ССР, Латвиин ССР, Киргизэй ССР, Таджигай ССР, Армениин ССР, Туркмениин ССР, Эстониин ССР өөhэдынгөө эбдэршэгүй хани холбооной 50 жэлэй ойе хүсэнүүдэйнгээ hалбаран мандажа байhан үедэ угтажа байна. Коммунис общество байгуулхадаа, манай орон дотор зуу гаран нацинууд болон үндэhэ яhатан ээм ээмээ түшэлсэн ажаллажа байдаг. Совет хүн тэдэнэй али нэгэндэнь хабаатай байгаашье hаа, тэрэ хадаа нэн түрүүн Совет Социалис Республиканудай агууехэ Союзай эрхэтэн байhаараа омогорхохо ёhooроол омогорходог юм.

Бүхы союзна болон автономито республиканудай, автономито областьнууд болон национальна округуудай партийна организацинууд коммунис байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, ленинскэ национальна политикые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлгэдэ, арадуудай хани барисаа бэхижүүлгэдэ түрүү үүргэ дүүргэдэг гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет ханангяар тэмдэглэнэ. Тэдэнэр хадаа хододоо манай партиин дайшалхы отрядууд мэтэ тэмсэдэг, совет патриотизмын болон социалис интернационализмын тугые дээрэ үргэжэ ябадаг, научна коммунизмын гол ёhонуудые бэелүүлхын түлөө тэмсэхэдэнь ажалша арад ниитын манлайда жагсан ябадаг.

Совет арадай баатарлиг хүсэл оролдолго СССР-тэ хүгжэнги социалис общество байгуулhан эрхим үрэ дүндэ хүргөө. Энэ общество дотор:

республиканудай арадай ажахые хабаадуулдаг ба бүхы ороной, мүн тус тус республика бүхэнэй аша туhада гүрэнэй нэгэл түсэбөөр хүгжөөгдэдэг, бэе бэетэеэ холбоотой байдаг нэгэдэмэл арадай ажахы — ниитэ союзна экономико хүгжэлтынгөө дээдэ зэргын хэмжээндэ хүрэнхэй;

ангиин болон национальна зүрилдөөн үгы хэгдэнхэй. Общество бүхыдөө, мүн наци болон үндэhэ яhатан бүхэн социальна талаараа нэгэн адли түхэлэй бүридэлтэй, тэрэнь хүдэлмэришэн анги, колхозно таряашад, ажалша интеллигенци мүн болоно;

демократическа централизмын болон социалис федерализмын, совет социалис демократиин гол ёhонуудай үндэhэ hуури дээрэ хоорондоо таhаршагүй холбоотой союзна гүрэн түрэ болон республиканудай национальна гүрэн түрэ али бүхы талаhаа хүгжөөгдэнхэй;

эрдэм наука, техникэ, соёл культурые хүгжөөхэ хэрэгтэ бүхы национальностьнуудай ажалшадай эдэбхитэйгээр хабаадалсахын тулада таатай зохид эрхэ байдал байгуулагданхай. Социалис нацинууд болон үндэhэ яhатанай соёл культурын hалбаран хүгжэлгэ, дүтэрхы бололго болон бэе бэеэ баяжуулсалга оюун сэдьхэлэй ажабайдалдахи хуулита шэнжэ болонхой;

марксизм-ленинизмын, социалис интернационализмын болон арадуудай хани барисаанай суртал батажанхай, арадуудай ажабайдалда материальна болон оюун сэдьхэлэй баялигуудаа, кадрнуудаа халан абалсаха ябадал аша үрэтэйгөөр хүгжөөгдэнэ, арадуудай ажабайдалай али бүхы талын асуудалаар бэе бэедээ нүлөөлхэ, тэрэниие интернациональна шэнжэтэй болгохо ябадал элдэб түхэл маягтайгаар хүгжөөгдэнэ. Мүнөө республика бүхэнэй ажалшад олон үндэhэ яhатанай коллектив болоод, тэрээн дотор үндэhэ яhанай онсо илгаанууд интернациональна, социалис, ниитэ совет шэнжэ шанартай, мүн ёho заншалнуудтай тон hайнаар тааралдадаг байна.

СССР-тэ социализм ба коммунизм байгуулгын жэлнүүдтэ хүнүүдэй түүхэтэ шэнэ нэгэдэл — совет арад бии болоо. Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые ниитын зөөри болгоhоной, экономическа, социально-политическэ болон соёл культурын ажабайдалай нэгэн адли байhанай, марксистско-ленинкэ сурталай, хүдэлмэришэн ангиин аша туhын болон коммунис уг зорилгын үндэhөөр совет арад бүридэн бии болоо юм. Коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ байлга, социалис патриотизм ба интернационализм, ажалай болон ниитэ-политическэ үндэр эдэбхи хэшээл, мүлжэлгэ болон дарлалтада, үндэhэ яhанай болон расын илгаа баримталдаг хуушанай үзэл бодолтой эбсэшэгүй байлга, бүхы оронуудай ажалшадтай ангиингаа талаар hаналаа нэгэдэлгэ хадаа совет хүнэй гайхамшаг шэнжэ шанар болон бүридэн бэхижээ. Бодото интернационалистнуудай үетэн — коммунизмын түлөө шэн габьяатайгаар тэмсэгшэд урган гараа. Совет хүн бүхэнэй зохёохы арга боломжонуудые улам саашадань хүгжөөхын, хүнэй алишье талаhаа хүгжэхынь тула СССР-тэ материальна болон оюун сэдьхэлэй али бүхы эрхэ нүхэсэл байгуулагданхай.

Олон үндэhэ яhатантай Совет гүрэн байгуулгын дүй дүршэл марксизм-ленинизмын тобшололнуудые гайхамшагаар батал тодоруулаа гэбэл:

обществые социалис ёhoop шэнэдхэн байгуулhанай үндэhөөр лэ национальна асуудал сэхэ шууд шиидхэгдэжэ болохо байна;

национальна тэгшэ эрхэ олгохо гэжэ тунхаглдаг аа... бодото дээрэнь тэрэнээ хэзээшье бэелүүлдэггүй буржуа... хуурмаг демократиhаа тад ондоо социалис демократи арадуудта тэгшэ эрхэ ба арга боломжо хангана, ондо ондоо үндэhэ яhатадта хабаатай ажалшадай гол хүсэл эрмэлзэлнүүдые хараада абалсан, национальна асуудалнуудые шиидхэхэ эрхэ байдал олгоно;

Совет ороной бүхы нацинуудай арад үндэhэтэдэй т... нягта нэгэдэл, түгэс хүгжэлтэ, хэлбэришэгүй ойртолсо... манай байгуулалтын гол удхаар тодорхойлогдоно. Социали...мын хүгжэлтын хама ёho болон бэелнэ;

социалис республиканудай союз гээшэмнай наци бүх...нэй хүсэл эрмэлзэлнүүдтэйнь бүхы обществын хүсэл эр...мэлзэлнүүдые найралдуулан тааруулдаг, олон үндэhэ яhа...тантай гүрэн байгуулгын эгээн бата, түгэс бүрин түхэл шэн...жэ болоно.

Тиимэ болохолоороо, **национальна асуудал тушаа мар...систско-ленинскэ hургаал бодото туршалга гараа, ленинскэ национальна политика түгэс илалта туйлаа.**

Советскэ Союзай алдарта ойе тэмдэглэхэдээ, манай п...тиин ленинскэ ёho заншал даган баримталха — хэhэн б...тээhэн юумэнэйнгээ дүнгүүдые гаргахадаа, мүнөөдэрэй, у...лөөдэрэй зорилгонуудта түбхын түрүүн анхаралаа хандуулха ёhотойбди.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта)

Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо бэлэдхэл тухай

КПСС-эй ЦК-гай ТОГТООЛ

(Түгэсхэл. Эхниинь 1-дэхи нюурта)

Коммунис байгуулалтын оршон байдалдахи национальна харилсаануудай хүгжэлтэ социалис нацинуудай hайн дуранай холбооe бүхы аргаар бэхижүүлгын ба нарижуулан hайжаруулгын үндэhөөр бэелүүлэгдэнэ. «Аха дүү Совет республикануудай тус бүринь бүхы талаараа хүгжэхэ замаар, манай ороной нацинууд болон арад үндэhэтэдэй удаа дараалан улам саашадаа ойртолсолгын замаар партиин хүтэлбэри доро үнгэрhэн жэлнүүдтэ шэнэ алхамууд хэгдээ. Энэ ойртолсолго национальна онсо өөрэ талануудые анхаралтайгаар хараада абалгын, социалис национальна соёлнуудые хүгжөөлгын оршон байдалда бэелүүлэгдэжэ байдаг. Манай бүхы Союзай ниитэ хүсэл эрмэлзэлнүүдые, мүн тиимэ Союз байгуулhан республикануудай тус бүриин хүсэл эрмэлзэлнүүдые хододоо хараада абаха гээшэ энэ асуудалаар партиин баримталан бэелүүлдэг политикын гол удха болоно» гэжэ XXIV съездэ КПСС-эй ЦК-гай хэhэн Тоосоото элидхэл дотор тэмдэглэгдэнэ.

Партиин программна ут зорилгонуудай, коммунис хүсэл бодолнуудай түлөө сүлөөтэ арадуудай хамтааран тэмсэдэг гүрэнэй формо боложо түүхэ дотор бүрин тодорhон СССР-эй удха шанар коммунис байгуулалтын үедэ бүри ехэ боложо байнхай. Энэ тэмсэлэй амжалта туйлахын тула бүхы республикануудай, экономическа районуудай ажалшадай, арадай ажахын болон соёлой бүхы hалбаринуудтахи хүдэлмэрилэгшэдэй, олон үндэhэ яhатантай ажалша коллективүүдэй хамтын оролдолго хүсэлэлгэнүүд илангаяа шухала байна. Коммунизмын материально-техническэ үндэhэ hуури байгуулга, коммунис үйлэдбэрилгын хүсэ, ниитын үйлэдбэрние бүхы талаарнь эршэ түгэсөөр хүгжөөлгэ, мүнөө сагай эрдэм, техникын туйлалтануудые социалис түсэбтэ ажахын ёhо гурим булюу hайн талануудтайнь найралдуулан нэгэдхэлгэ, ажалшадай баян элгэр, болбосоронгы байдалые саашадань хүгжөөн дэбжээлгэ, шэнэ ёhоной хүниие хүмүүжүүлэн болбосоруулга гэхэ мэтэ асари ехэ зорилгонуудые шиидхэхын тула олон үндэhэ яhатантай бүхы Совет гүрэнэй хүсэ шадалые хамтадхан нэгэдхэхэ эрилтэ табигдана. Энээниие бэелүүлхэ арга боломжонууд тэрэнэй баялигаар, түгэс хүсөөр, мүн бүхы арадай эб эетэй ябуулгануудаар, hайн эмхидэлээр тодорхойлогдоно.

СССР-эй эмхидхэгдэн байгуулагдаhан, амжалтатайгаар хүгжэжэ байhан ушар уласхоорондын угаа ехэ удха шанартай, бүхы хүн түрэлтэнэй социальна хүгжэлтэ дэбжэлтэдэхи шухала шата болоно. Олон үндэhэ яhатантай социалис гүрэн байгуулгын, манай арадуудай хамтын оролдолгоор хүгжэлтэ түгэс социалис общество байгуулгын, национальна орёо нарин асуудал шиидхэлгын совет дүй дуршэл бүхы дэлхэй дээрэ мэдэрэгдээд, социальна ба национальна сүлөөрэлгын түлөө бүхы тэмсэлшэдтэ сэгнэшэгүй ехэ туhа хүргэжэ байна.

Капитализмын, социальна ба национальна дарлалтын, расова газаашалан доромжололгын ёho гуримhaa тад ондоо дэлхэйн социалис байгуулалта мүнөө хүгжэн мандажа байдаг. Социалис интернационализмын гол ёhонуудые сэхэ шууд бэелүүлгэ аха дүү оронуудай онсо өөрсэ ба юрэнхы хүсэл эрмэлзэлнүүдые бүрин хүсэлдүүлхэ ябадал хангана. Ниитын шэнэ байгуулалтатай хамта уласхоорондын шэнэ түхэлэй харилсаанууд тогтолсоно. Социалис оронуудай харилсаа холбоонууд саг үргэлжэ урган дэбжэжэ байгаа политическэ, ажахын ба соёлой холбоонуудые, экономическа харилсаанай хүгжэлтые, дүй дуршэл болон эрдэм мэргэжэлнүүдээ эдэбхитэйгээр халан абалсалгые, гадаадын политикын талаар нягта харилсаа холбооной дэлгэржэ байhые улам тодоор элирхэйлнэ.

Бусад социалис оронуудай арадуудтай совет арадай хани барисаае улам нягтаруулха, бэхижүүлхын тула, эдэнэй хоорондын политическэ, экономическа, суртал бодолой ба соёлой холбооe бүхы талаарнь үргэдхэхын тула оролдолго гаргаха гээшэ тон шухала зорилгомнай болоно гэжэ КПСС тоолоно.

СССР хадаа эб найрамдалай, хани барисаанай политика бата найдамтайгаар, сэхэ шууд бэелүүлдэг, арадуудай тэгшэ эрхэ хангагша ленинскэ гол ёhонуудые сахин хамгаалдаг, колониализмда, шэнэ түхэлэй колониализм ба расизмда эсэргүүсэн, национальна ямаршье түхэлэй дарлалтада эсэргүүсэн эрид шууд тэмсэдэг хүсэн байжа, дэлхэйн оршом соо ябуулга хэнэ. Энэ политикамнай империализмын ба хархис хүсэнэй ээрхэг түримхэй стратегидэ эсэргүүсэгшэ тон шухала нүхэсэл, эзэмдэлгын дайнуудта эсэргүү, арадуудай аюулгүй ба сүлөөтэ байдалай түлөө, социальна дэбжэлтын түлөө эдэбхитэй тэмсэлэй зэбсэг байгаа, байхашье.

Колонинуудай, колони шахуу оронуудай богоолшологдоhон олон арадууд империализмда эсэргүүсэн тэмсэжэ, гүрэн түрын талаар бэеэ дааhан байдал туйлаа. Эдэнэр тэрэ тэмсэлдээ Советскэ Союзай, социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай дэмжэлгэдэ түшэглэдэг байгаа.

Манай орон тэгшэ эрхэ, харилсан хүндэлэлсэлгэ, дотоодынгоо хэрэгүүдтэ хабааралсахагүй ёho гурим, империализмда эсэргүү хамтын тэмсэлдээ түгэс холбоо барисаа үндэhэ болгодог харилсаа национальна hаян гүрэнүүдтэй тогтоогоо. Империализмhaa экономическа талаараа сүлөөрхын түлөө, социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө тэмсэгшэ Азиин, Африкын ба Латиин Америкын арадуудай революционно хүдэлөөе Советскэ Союз сэхэ шууд дэмжэнэ. Үшөө бии байhaар колониальна, расис ёho гуримуудта эсэргүүсэжэ, гартаа буу барин тэмсэгшэ патриодуудтай СССР-ай интернациональна ёhoop hаналаа нэгэдэлгын политика бэелүүлнэ.

Советскэ Союз ниитын ондо ондоо байгуулгатай гүрэнүүдэй амгалан ёhoop харилсан оршолго тухай ленинскэ гол ёho сэхэ шууд хамгаалдаг, энэнь шахардуу байдал hуларуулгада, арадуудай эб найрамдал ба аюулгүй байдал хангалгада туhа хүргэнэ.

КПСС-эй XXIV съездын тодорхойлhон, амгалан байдалай, уласхоорондын харилсаа холбооной, арадуудай сүлөөтэ, бэеэ даахан байдалтай байхын түлөө тэмсэлэй бодото, тодорхой программа Советскэ Союзай ленинскэ гадаадын-политическэ хараа бодолые мүнөөнэй оршон байдалда бэелүүлгэдэ угаа ехэ удха шанартай. Энэ программа СССР дотор нэгэдэгшэ бүхы социалис республиканудай, бүхы совет хүнүүдэй национальна үндэhэн хүсэлэл эрмэлзэлнүүдтэнь харюусана, бүхы дэлхэй дээрэ хаа хаанагүй үргэн ехээр дэмжэгдэн угтагдаа. Советскэ Союз коммунизм байгуулжа байгаа орон, арадуудай хани барисаанай бата хэрэм, уласхоорондын революционно-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй түшэг тулгуури боложо, бүхы дэлхэйн үмэнэ жагсан мандана.

Олон үндэhэ яhатантай совет арад хүсэн түгэлдэр, нягта жагсаалтай болонхой, КПСС-эй XXIV съездээр, тэрэнэй программаар хараалагдаhан замаар, Коммунис партиин хүтэлбэри доро урагшаа найдамтайгаар, зориг түгэсөөр дабшан, СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойе угтажа байна. Съездын тодорхойлhон, коммунис байгуулалтын асари ехэ саашанхи түсэбүүд манай ороной бүхы үндэhэ яhатан ажалшадай зохёон байгуулхы ябуулгада шухала үргэн ехэ зам нээгээ.

Алдарта баярай ойе угтажа байхадаа Совет Социалис Республиканудай Союзые бүхы талаарнь бэхижүүлхын тула, манай ороной арадуудай хоорондын холбоо барисаае бүри нягта, бүри гүнзэгы болгохын тула, эдэнэй интернациональна социалис нэгэдэлэй бүри бата байхын тула шухала бүхы юумэ хэхэ гэдэг, КПСС-эй XXIV съездын элирхэйлhэн, ленинскэ хараа бодол саашадаа хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ гэдэг партиин бата шиидэбэриие КПСС-эй Центральна Комитет дахинаа лаблан батална.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ ИИГЭЖЭ ТОГТООНО:

Совет Социалис Республиканудай Союзай эмхидхэгдэн байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойн бэлэдхэлые коммунис общество байгуулжа байгаа манай ороной нацинууд болон арад үндэhэтэнэй бата нэгэдэлэй, хани барисаанай, аха дүү ёhоной холбооной, КПСС-эй ленинскэ национальна политикын, пролетарска интернационализмын илан мандаhанай агууехэ, арад бүгэдын hайндэрэй бэлэдхэл болгон үргэнөөр эмхидхэхыень бүхы партийна, Соведэй, ниитын эмхинүүдтэ, ажалшадай коллективүүдтэ даалгаха.

Союзна республиканудай компартинуудай ЦК-нууд, партиин крайкомууд, обкомууд, окружкомууд, горкомууд, райкомууд, партийна эхин организацинууд СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойн бэлэдхэлэй түсэбүүдые табиха, тэдэнэй үндэhөөр республика, хизаар, область, округ, город, район бүхэндэ, ажалшадай коллектив бүхэндэ үргэн ехэ эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри ябуулха ёhотой. Энэ ойн hайндэртэ зорюулагдаhан суглаануудые препириятинууд, барилганууд, колхозууд болон совхозуудта, эмхи зургаанууд, hургуулинууд, сэрэгэй частьнууд ба подразделенинүүдтэ үнгэргэхөөр хараалха.

Болохоёо байгаа ойн бэлэдхэлэй үедэ:

марксистско-ленинскэ теориин гол ёhонуудые ба национальна асуудалаар Коммунис партиин программна дүрим заабаринуудые, ленинскэ национальна политикын хүсэн түгэлдэр ба бата бэхи байлгын эшэ үндэhэнүүдые;

пролетарска интернационализмын гол ёhонуудай бодото бэелэлэ бологшо Совет Социалис Республиканудай Союзай бүхэдэлхэйн түүхэтэ удха шанарые:

манай орон дотор социализм ба коммунизм байгуулгада, СССР-эй өөрыгөө хамгаалгые бэхижүүлгэдэ ба арадуудай эрхэ сүлөөе, бэеэ даанхай байдалые хангалгада, уласхоорондын оршомдо социализмын байдалые бэхижүүлгэдэ дэлхэйн революционно хүдэлөөе хүгжөөлгэдэ Советскэ Союзай бии болоhонойнь удха шанарые;

СССР-тэ hуудаг бүхы нацинуудай, арад үндэhэтэнэй экономикые болон соёлые дэбжээхэ, хани барисаанда, үгээ ойлголсолгодо үндэhэлhэн уласхоорондын шэнэ харилсаа байгуулха; улам бэхижэжэ байгаа нэгэдэлые мэдэрхэ тадаар Совет гүрэнэй хэhэн угаа ехэ ажал ябуулгын үрэ дүнгүүдые:

ороной экономическа ба социально-политическэ хүгжэлтын, совет арадай байдал hайжаруулгын, СССР-эй нацинуудай ба арад үндэhэтэнэй хүгжэн hалбаралгын ба сааша саашадаа ойртолсолгын, бүгэдэ арадай социалис гүрэн түрын, демократиин хүгжэлгэ ба бэхижэлгын саашанхи хараа замые тодорхойлhон партиин XXIV съездын ленинскэ хараа бодол тайлбарилгада анхарал хандуулха.

ССР Союзай ойе эрхимээр угтахын, юhэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэбые болзорhoонь урид дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гэhэн предприятинуудай, барилгануудай, колхозуудай, совхозуудай түрүү коллективүүдэй үүсхэлые hайшааха.

Ажалшадые интернациональна үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлгые саашадань hайжаруулхын тула Советскэ Союзай 50 жэлэй ойдо бэлэдхэлые эдэбхитэйгээр хэрэглэхэ. Пролетарска интернационализмын үзэл бодолтойгоор, агуу ехэ социалис Эхэ орондоо — ССР Союздаа хизаарлашагүй үнэн сэхэ байлагаар, тэрэнэй хүгжэн hалбархын тула оролдодогоор совет хүнүүдые хүмүүжүүлхэ гээшэ олониитын коммунис мэдэрэл бии болгон хүгжөөлгын шухала талань мүн. Интернациональна хүмүүжүүлгэ бүхы партийна, Соведэй, ажахын, соёлой ба ниитын организацинуудай, түбэй ба нютагуудтахи, республика, хизаар, область бүхэндэхи манай бүхы кадрнуудай гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Энэ хүдэлмэри хэхэдээ, Советскэ Союзай бүхы республикануудай хүдэлмэришэн ангиин, ажалшадай революционно, дайшалхы ба ажалай заншалнуудые бүхы хэмжээгээр хэрэглэхэ, уласхоорондын харилсаануудые саашадань хүгжөөлгэ, арадуудай хани барисаа бэхижүүлгэ, социалис нацинуудай хүгжэлгэ ба ойртолсолго совет обществын ажабайдалай бүхы hалбарида — экономико ба политикада, суртал ба абари заншалда, соёл болон ажаhуудалда hайнаар нүлөөлдэг байhыень үргэнөөр харуулха.

Нэгэн ниитэ социалис Эхэ орондоо, шэнэ общество байгуулагшадай агуу ехэ интернациональна армида хамаатай байhанаа мэдэрэлгые олониитын дунда али болохоор бэхижүүлхэ гээшэ коммунист бүхэнэй зорилго болоно. Бүхы нацинуудые гүн ехээр хүндэлдэгөөр, национализм болон шовинизмын үлэгдэлнүүдтэй, нютагай тала барилгатай эбсэшэгүйгөөр ажалшадые хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри саашадаа оролдосотойгоор хэхэ, арадуудай түүхые сэгнэхэдээ ангиин талые шууд сэхээр харан, хүсэд научнаар хандаха шухала.

Национальна асуудал халаа социализм ба капитализмын хоорондохи, мүн буржуазна ба ревизионис үзэлдэ эсэргүүсэн, марксизм-ленинизмын тэмсэлэй шанга hалбаринуудай нэгэн гэжэ партийна организацинууд хараадаа абадаг байха зэргэтэй. Социализмын байдалые hуларуулха, уласхоорондын коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй зэргые эмхигүй болгон хубааруулха, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе дараха эрмэлзэлгэ гаргахадаа, империалистнууд расизмые дэбэргэхэ ябадал үргэнөөр хэрэглэнэ, үндэhэ яhанай тала барижа, ажалшадай элдэб отрядуудые амяарлан hалгаахые hэдэнэ. Буржуазна номнолшод хадаа социалис оронуудай арадуудай ухаан бодолдо үндэhэ яhанай тала харадаг үзэл түрүүлхые, социалис байгуулалта hуларуулхын тулада национализм хэрэглэхые эрмэлзэнэ. Пролетарска интернационализмын, арадуудай хани барисаанай ба аха дүүгэй холбооной үзэл бодолые хододоо тайлбарилха, үндэhэ яhанай илгаа гаргадаг hанал бодол түрүүлхэ харша hэдэлгэнүүдтэ хаhа саг соонь политическэ сэгнэлтэ үгэдэг байха зорилго табигдана. Коммунизмда эсэргүүсэгшэдэй, баруунай ба «зүүнэй» ревизионизмын, национализмын ба шовинизмын номнолшодые шууд сэхээр элиршалхэ шухала болоно.

СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо бэлэдхэл ба hайндэрлэлгэдэ профсоюзуудай үргэнөөр хабаадалга хараалhан хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхыень ВЦСПС-тэ hанамжалан дурадхаха. ССР Союзые бэхижүүлгэдэ Коммунис парти түрүүтэй хүдэлмэришэн ангиин дүүргэдэг хүтэлбэрилхы үүргые шангадхаха, ажахын ба соёлой байгуулалтын талаар КПСС-эй XXIV съездын табиhан бүгэдэ арадай зорилгые шиидхэхын тулада хүдэлмэришэдэй, колхозниигуудай, интеллигенциин, бүхы ажалшадай зохёон байгуулхы эдэбхи хэшээлые саашадань хүгжөөхэ.

СССР-эй 50 жэлэй ойдо бэлэдхэл ба hайндэрлэлгэдэ комсомолшуудай, залуушуулай хабаадаха хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхыень ВЛКСМ-эй ЦК-да hанамжалан дурадхаха. Комсомольско организацинуудай хүдэлмэри хадаа коммунис үзэл бодолтойгоор, манай совет Эхэ орондо, арадуудай бата бэхи хани барисаанда, социалис интернационализмда үнэн сэхэ байдагаар ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлгэдэ зорюулагдаха ёhотой. Национальна асуудалаар марксистко-ленинскэ теориие, КПСС-эй ленинскэ национальна политикые, ССР Союзай туйлалтануудые комсомолшуудай шудалан үзэхэ, Коммунис партиин ба ленинскэ комсомолой алдарта интернационалис заншалнуудые ойлгохо, мүн КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ эдир залуу хүбүүд, басагадай эдэбхитэйгээр хабаадаха хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулха.

ССР Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо бэл... холбоотойгоор тайлбарилгын ба ниитэ-политическэ ... ри үргэнөөр ябуулха тухай командирнуудта, полит... та, партийна организацинуудта үгтэхэ заабаринууд... эй Оборонын министерство, Совет Армиин Глав... ческэ управлени, Далайн-Сэрэгэй Флот тус тогтоо... зохёохо зэргэтэй. Бүхы үндэhэ яhатанай сэрэгшэдэй ... рисаа, аха дүүгэй холбоо саашадань бэхижүүлхэ, ... ороной, социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай туйлал... түлөө омогорхол арадуудай революционно туйлал... гартаа буу зэбсэг барин ябажа хамгаалхаар бэлэн... тэрэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ политическэ хүдэл... рюулха.

СССР-эй 50 жэлэй ойдо бэлдэлгые, ленинскэ на... на политикын амжалтануудые, тэрэнэй уласхоорон... шанарые үргэнөөр тайлбарилгые «Правда», «Извест... циалистическая индустрия», «Сельская жизнь», «С... Россия», «Экономическая газета», «Труд», «Комсо... правда» гэжэ газетэнүүдэй, «Коммунист», «П... жизнь», «Политическое самообразование», «Агитато... журналнуудай, мүн бусад центральна газетэ ба жу... дай редакцинууд, ТАСС, Телевидениин ба радио-... гын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэ... тет, тэрэнэй нютагай органууд, республиканска, ... областной, городской ба районно газетэнүүдэй, мүн ... нуудай редакцинууд эмхидхэхэ зэргэтэй.

Ажалшадые интернациональна үзэл бодолтойгоор ... жүүлхын тулада түбэй ба нютагай хэблэлые, телев... ралиое бүри хүсэдөөр хэрэглэхэ, бүхы совет республ... лай ажабайдалые, тэдэнэй аха дүүгэй харилсаа ... бүхы талаhаань харуулха, тиихэдээ олон үндэhэ ... эдэбхитэй авторнуудта — түрүү хүдэлмэришэд ба ... нигуудта, эрдэмтэдтэ, уран бэлигтэ интеллигенци... лэгшэдтэ, партийна ба совет хүдэлмэрилэгшэдтэ, про... ностиин, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ түшэглэхэ ...

Марксизм-ленинизмын институт, Ниитын эр... академи, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна дээ... ли, ВЦСПС, ВЛКСМ-эй ЦК, СССР-эй Наукануудай ... СССР-эй Культурын министерство, СССР-эй Дээдэ ... дунда hуралсалай министерство, СССР-эй Гэгээрэл... стерство, СССР-эй Юстициин министерство, Телеви... радио-дамжуулгын талаар СССР-эй Министрнүүдэй ... гүрэнэй комитет, Хэблэлэй талаар СССР-эй Минис... Соведэй дэргэдэхи комитет, Кинематографиин тала... эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи комитет, П... нально-техническэ hуралсалай талаар СССР-эй Ми... дэй Соведэй гүрэнэй комитет, Физкультура ба спо... лаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи ... «Знание» гэжэ бүхэсоюзна бүлгэмэй правлени, ... Уран зохёолшодой холбооной, СССР-эй Кинема... нуудай холбооной, СССР-эй Уран зураашадай ... СССР-эй Композиторнуудай холбооной, СССР-эй ... торнуудэй холбооной, СССР-эй Журналистнуудай ... правленинүүд СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ой... боотой шухала хэмжээнүүдые бэелүүлхэ, тусхай... юумэнүүдые хэхэ:

политическэ, научна ба уран hайханай литерату... жэ хэблэн гаргаха; теоретическэ конференцинүүд... сессинүүдые үнгэргэхэ, выставкэ, фестивальнуудые ... хэ; фильмүүдые бэлдэжэ бүүлган гаргаха, эрт... научна зохёолнуудые, литературын ба искусствын ... нуудые бүтээхэ, конкурснуудые үнгэргэхэ; профессио... ба уран hайханай коллективүүдэй болон гүйсэдхэгш... дабаринуудые Москвада, Ленинградта, союзна рес... нуудта харуулха, зохёохы холбоонуудай пленумүүд... гэхэ; олониитын спортивна мүрысөөнүүдые, спарта... дые болон бусадые эмхидхэхэ.

***

Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэе... манай олон үндэhэ яhатанай социалис Эсэгэ ороной ... далые бэхижүүлгэдэ, экономикые хүгжөөлгэдэ, соё... гүүлалтада, ажалшадай байдал hайжаруулгада ... жалтануудые туйлажа, Совет Социалис Республи... Союзай алдарта ойе угтахыень хүдэлмэришэн анги... но таряашадые, арадай интеллигенциие КПСС-эй ЦК ...

Советскэ Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ой... нацинууд болон арад үндэhэтэнэй нэгэдэлые, Комм... тиие тойрон тэдэнэй нягтаар жагсанхай байhые, инт... нализмын ба арадуудай хани барисаанай гол ёhон... сэхэ байhыень шэнээр, эли тодоор дахин харуулха ... гэжэ байhанаа КПСС-эй ЦК элирхэйлэн мэдүүлнэ.

Пролетарска интернационализмын ленинскэ ... жагсан зоригжоhон манай ороной арадууд Комму... хүтэлбэреэр социалис революци бэелүүлээ, тэрэн... тануудые граждан ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Аг... нуудай үедэ хамгаалаа.

Тэдэнэр эбтэй эетэй нэгэ бүлэ дотор ябажа, ... түгэс социализм байгуулаа, ...

Совет арадуудай улам бэхижэжэ байгаа нэгэдэл, ... хани барисаан коммунизм байгуулгада саашадаа ... илалтануудай дүхэм нүхэсэл болоно.

СССР-эй Оборонын министрэй ПРИКАЗ

1972 оной февралиин 23. № 22 Москва хото

Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ алба хэжэ байгаа нүхэдүүд!

Арми ба флотой албанhаа табигдаhан, амаралтада гараhан нүхэд ветеранууд!

Манай Эхэ орон Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флотой 54 жэлэй ойе мүнөөдэр баярай оршон байдалда тэмдэглэжэ байна.

Советскэ Союзай ажалшад энэ hайндэрөө КПСС-эй XXIV съездын хараалhан коммунис байгуулалтын асари ехэ түсэбүүдые бэелүүлхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлэй оршон байдалда угтаба. Юhэдэхи түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэл амжалтатайгаар дүүрэ. Арадай ажахын бүхы hалбари, эрдэм болон техникэ бата найдамтайгаар хүгжэнэ. Арадай байдал улам hайжарна, ажаhуудал болон соёлой хэмжээн дээшэлнэ. Совет гүрэнэй экономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалынь бэхижэнэ.

Хото городуудай, хүдөө тосхонуудай ажалшад, арми ба флотой сэрэгшэд КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1971 оной) Пленумэй шиидхэбэринүүдые асари ехэ дэбжэлтэтэйгээр, нэгэн hаналаар hайшааба. Түсэбтэ табан жэлэй хоёрдохи жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын, СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө олониитын социалис мүрысөөн орон доторнай шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэржэ байна.

Коммунис парти, Совет правительство элдэб социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёhoop зэргэ оршон байха хараа шугам хэлбэришэгүйгөөр баримталан, империализмда шанга сохилто үгэхэ, революционно, сүлөөрэлгын хүдэлөөе дэмжэхэ ленинскэ гадаадын политикаяа шууд сэхээр ябуулна.

Варшавска договорто хабаатай гүрэнүүдэй Политическэ зүбшэлгын комитедэй hаяшаг Прагада болоhон зүблөөн хадаа уласхоорондын гол шухала асуудалнуудые шиидхэхэ замда шухала алхам болоо. Уласхоорондын оршомдо социализм бэхижүүлхэ, түгшүүрилтэ байдал hуларуулха талаар шэглүүлэгдэhэн Совет гүрэнэй ба аха дүү социалис оронуудай гадаадын эдэбхитэй политическэ ажал ябуулга, тэдэнэй хамтаараа зүбшэжэ бэелүүлдэг ажал ябуулганууд эб найрамдалай, арадуудай аюулгүй байдал hайн тала тээшэ хубилха хэрэгтэ горитой нүлөө үзүүлнэ.

Эб найрамдалта гадаадын политика ябуулхадаа, Совет гүрэн дайн сэрэг жүрөөдэдэг хорото балмад этэгээдүүдэй буу зэбсэгээ хуряагаагүй байhыень хараада абана. Империалистнуудай Индохитадта, Дүтын Зүүн зүгтэ хэжэ байhан ээрхэг түримхэй ябуулганууд энээниие гэршэлнэ. Түгшүүрилтэ байдал зандань үлөөхые, нэгэ гүрэниие нүгөөдэдэнь зүрюу харшаар табихые эрмэлзэдэг хархис хүсэнүүд Европодошье харата ябуулгануудаа үргэлжэлүүлhээр.

Иимэ оршон байдалда Коммунис парти болон Совет правительство оронойнгоо өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадал бэхижүүлхэ, Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дайшалхы бэлэн байлга ба hүр хүсэ дээшэлүүлхэ тухай эсэшэ сусашагүй оролдоно. Социалис Эсэгэ орондоо, арадтаа хизаарлашагүй үнэн сэхэ, Коммунис партияа тойроод нягтаар жагсаhан совет сэрэгшэд манай Агуу ехэ Эхэ ороной, эб найрамдалай болон социализмын хэрэгые бата найдамтайгаар сахин хамгаална.

Нүхэд солдадууд ба матросууд, сержантнууд ба старшинанууд!

Нүхэд прапорщигууд ба мичманууд!

Нүхэд офицернүүд, генералнууд ба адмиралнууд!

Арми болон флотой албанhаа табигдаhан, амаралтада гараhан нүхэд ветеранууд!

Бүгэдэ арадай hайндэрөөр — Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флотой 54 жэлэй ойгоор таанадые амаршалнаб.

Дайшалхы болон политическэ бэлэдхэлдээ, сэрэгүүдэй дайшалхы бэлэн байлгаяа дээшэлүүлгэдээ шэнэ амжалтануудые туйлахыень Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй бүхы сэрэгшэдтэ хүсэнэб.

Арми ба флотой сэрэгшэд! Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй алдарта дайшалхы ёho заншалнуудые гамтайгаар сахигты, арьбадхагты, аха дүү социалис оронуудай сэрэгшэдтэй дайшалхы харилсаа холбоогоо бэхижүүлэгты, газар, уhан дээрэ, агаарта сэрэгэйнгээ онол шадабари парнжуулагты, таанадта найдан даалгагдаhан буу зэбсэг болон сэрэгэй техникэ оролдосотойгоор шудалагты, жаяг заршам ба эмхитэй байлгаяа али болохоор бэхижүүлэгты, hэримжэтэй, ээрхэг түримхэй али бүхы ааша ябуулгада сохилто үгэхөөр бэлэн байгты.

Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флотой 54 жэлэй ойн баярые тэмдэглэн, захирхамни:

Мүнөөдэр, февралиин 23-да, нютагай сагаар 20 часта манай Эхэ ороной нииелэл, баатар-хото Москвада, Союзна республиканудай ниислэл хотонуудта, мүн баhа баатар-городууд Ленинградта, Волгоградта, Севастопольдо, Одессэдэ, баатар-хэрэм Брестэдэ баяр ёhололой фейерверк мандуулха.

Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флотой 54 жэлэй ой мандаха болтогой!

Баатар совет арад, тэдэнэй шэн габьяата Зэбсэгтэ Хүсэнүүд мандаха болтогой!

Ленинэй заахан замаар манай арадые коммунизм тээшэ хүтэлжэ ябаhан Советскэ Союзай Коммунис партида алдар соло!

СССР-эй ОБОРОНЫН МИНИСТР СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ МАРШАЛ А. ГРЕЧКО.

ЛЕКЦИИН УДХА — ЛЕКТОРЭЙ МЭРГЭЖЭЛЬЭЭ

«ЗНАНИЕ» бүлгэмэй республикын организациин пленум болобо. Эхин организацинуудай хүдэлмэриин ниитын харалгын 1-дэхи шатын дүнгүүд, СССР-эй, Буряадай АССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо бэлэдхэлэй үедэ эдэнэрэй ажал ябуулгые hайжаруулха зорилгонууд тухай асуудал пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. «Знание» бүлгэмэй республиканска организациин харюусалгата секретарь М. П. Сергеев энэ асуудалаар пленум дээрэ элидхэл хэбэ.

ССР Союзай байгуулагдаhаар, мүн буряад арад зоной өөhэдын гүрэн түрэтэй болоhонhоо хойшо 50 жэлэй ойдо бэлэдхэлэй хүдэлмэритэй зохилдуулан, партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүд болон материалнуудые нэбтэрүүлхэ гэhэн хүндэтэ зорилго «Знание» бүлгэмэй лекторнуудай үмэнэ табигдана.

Энээнтэй зохилдуулан, «Знание» бүлгэмэй Буряадай организациин правлени III пленум дээрэ республикын «Знание» бүлгэмэй эхин организацинуудай хүдэлмэриин ниитын харалга эмхидхэхэ гэжэ шиидхэhэн байгаа. Ниитын харалгын дүнгүүдые гаргаха комисси байгуулагдаhан, харалгын дүрим зохёогдоhон юм гээшэ. Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые нэбтэрүүлхэ хүдэлмэри улам шангадхаха, организаци бүхэнэй, тэдэнэй гэшүүдэй ажал ябуулга hайжаруулха, ажалшадые коммунис ёhoop хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ лекционно пропагандын үүргэ дээшэлүүлхэ, юhэдэхи табан жэлэй түсэб дүүргэхын тулада үйлэдбэриин коллектив бүхэниие элсүүлхэ хэрэгтэнь партийна комитедүүдтэ туhалха — ниитын харалгын зорилго иимэ байна.

Ниитын харалгын 1-дэхи шатын дүнгүүд юу харуулбаб?

Үнгэрhэн 1971 ондо олон эхин организацинууд ажал ябуулгаяа улам шангадхаhан байна. Ажалшадай үмэнэ уншагдаhан лекцинүүдэй тоошье, шанарыньшье hайжараа, лекторнуудай шадабари дээшэлээ гээд элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ. Энээнтэй хамта «Знание» бүлгэмэй организацинууд эмхидхэлэй талаар бэхижээ. «Знание» бүлгэмэй Буряадай организацида 514 эхин организаци ороно. Эдээндэнь 10 мянга гаран гэшүүд тоологдоно. Бүлгэмдөө эрдэмтэдые, дээдэ hургуулинуудай багшанарые, арадай ажахын мэргэжэлтэдые абахын тулада Советскэ, Октябрьска районуудай, Хяагтын, Түнхэнэй, Яруунын болон бусад аймагуудай организацинууд ехэ хүдэлмэри ябуулна гэжэ пленум дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Эрдэм бэлэдхэл hайнтай, дүршэлтэй хүнүүдэй лекторэй бүлэдэ нэмэжэ байhые эдэ баримтанууд гэршэлнэ.

Ниитын харалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсан, хүдэлмэреэ улам шангадхаhан эхин организацинуудые, эрхимээр хүдэлдэг, политическэ, научна эрдэм дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг лекторнуудай нэрые элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд дурдаба. Жэшээнь, Хяагтын аймагай Шара-Голой эхин организациин эрхилжэ байгаа хүдэлмэри тухай эндэ тэмдэглэгдэбэ. Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүд болон материалнуудые үргэн дэлисэтэйгээр нэбтэрүүлхэ үүсхэлтэйгээр эндэхи лекторнууд аймагай интеллигенцидэ хандаhан байгаа. Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой соёлой ордондо, улаан булангуудта саг үргэлжэ хүдэлдэг лекторинууд байгуулагданхай гэбэл: КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые нэбтэрүүлхэ, хүдөө ажахын, педагогикын, медицинын, юридическэ эрдэм дэлгэрүүлхэ лектори хүдэлнэ. СССР-эй байгуулагдаhаар, Буряадай АССР-эй тогтоhоор 50 жэлэй ойдо бэлэдхэлээр абаhан социалис уялгануудаа Шара-Голой интеллигенци бэелүүлжэ байна. Лекционно хүдэлмэриие шадамараар ябуулдаг эхин организацинууд олон. Хориин аймагай Ониноборск hууринай, Баргажанай аймагай Үрөөгэй, Мухар-Шэбэрэй Никольск тосхоной болон бусад нютагуудтахи эхин организацинуудай эдэбхитэй хүдэлмэри магтаалда хүртэhэн байна.

Энээнтэй хамта уншагдадаг лекцинүүдэй шанар hайжаруулха, методическа хүдэлмэри шангадхаха тухай элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд тогтоhон байна.

— Лекторнуудта методическа туhаламжа үзүүлхэ зорилгоор ниитэ эдэбхитэдэй хүсөөр хүдэлдэг методическа кабинет байгуулагданхай,—гэжэ нарин сэмбын фабрикадахи эхин организациин түрүүлэгшэ Е. Ф. Горькова хөөрэбэ.

Лекцинүүдэй удха улам гүн гүнзэгы, тематикыень зоной эрилтэдэ хүрэмэ болгохо тухайда Мухар-Шэбэрэй аймагай Никольск тосхоной эхин организациин түрүүлэгшэ Бодров, Хяагтын аймагай Шара-Гол нютагай организациин түрүүлэгшэ В. Баинихаев, «Знание» бүлгэмэй Буряадай организациин правлениин президиумэй түрүүлэгшын орлогшо Г. Д. Басаев болон бусад тэмдэглээ.

Хүдөө нютагуудай лекторнуудта аймагай, республикын организацинуудай зүгhөө методи... hаламжа улам hайнаа... техническэ хэрэгсэлнүү... соонь үгэлсэхэ шухала ... гажанай аймагай Үрө... эхин организациин т... нүхэр Васильев. Хорин... Ониноборск hууринай ... низациин түрүүлэгшэ ... мова эрилтэ хэбэ. Ре... организациин правлени... диумэй дэргэдэхи метод... ведүүдэй хүдэлмэри ул... руулха, лекторнуудай ... лөө андалдаха ябадал ... дэ боломоор hэн ха га... лэгшэд hанамжалба. ... лекторнуудые hурга... дүй дуршэл нэбтэрүүл... лекторнуудай үүргэ ... гэхэ мэтын асуудалнууд... лэгшэд табиhан байна.

«Знание» бүлгэмэй ... низацинуудай хүдэлмэ... тын харалгын 1-дэхи ... гүүдые гаргаhан ... миссиин материалнууд... үзөөд, республиканска ... циин правлениин пре... шиидхэбэри гаргаа ... гэжэ диапроекторнууд ... организаци, тэрэ ... Ониноборск hууринай ... тябрьский» совхозой, ... Үльдэргын, Баргажанай ... тагай болон бусад эхин ... цинуудые шагнаха.

Ниитын харалгада ... гээр хабаадаhанайнгаа, ... ци уншаhанайнгаа ... тор транзисторна ... даар, 25 лектор ... библиотекаар шагна... дүнгүүдээр олон лек... публиканска организа... лениин грамотаар шагн...

Хоёрдохи асуудалаар ... ние» бүлгэмэй Буряад... зациин 12-дохи респу... конференци байгша он... 15-да зарлаха гэжэ ...

Д. ЖУГД...

МҮНӨӨДЭР—СОВЕТ АРМИИН, ДАЛАЙН-СЭРЭГЭЙ ФЛОДОЙ ҺАЙНДЭР

АМГАЛАН АЖАБАЙДАЛ САХИГША

ИЛАЛТЫН СОЛО ДУУДУУЛҺАН ЗЭБСЭГТЭ ХҮСЭН

...овет Армиин, Далайн-Сэрэгэй ...ой 54-дэхи жэлэй ойе манай ... тэмдэглэжэ байна. Энээнтэй ...арамдуулан, СССР-эй оборо... министрэй нэгэдэхи орлогшо, ...овын договорто хабаададаг ...гүүдэй нэгэдэмэл зэбсэгтэ хү...үдые командалагша, Советскэ ...ай хоёр дахин Герой, Совет... Союзай маршал И. И. Якубов... хэдэн асуудалда харюу үгэ... ТАСС-ай корреспондент ...ба:

— Манай зэбсэгтэ хүсэнүүд — ..., арадай инаг дуратай ... бэень мүн, тэдэнэй дайшалхы ... үнэхөөроө баатар габьяа... ... юм. Нүхэр маршал, Совет ...ой Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй мүнөө ... болоод байһан тухайнь хөө... үгыт?

— Совет Арми, Далайн-Сэрэгэй ... 50 гаран жэлэй туршада ал... замые дабан гараа. Бүхы ... үе сагай туршада тэдэ... Агуухэ Октябриин социа... революциин туйлалтануудые ...тайгаар хамгаалжа байгаа. ... ээрхэг түримхэйшүүлһээ ... ороноо хамгаалхын тула ма... бүхы арад солдадай шинелиие ...өөрэн 50 жэлэй хугасааһаа ... саг соо хоёр дахин үмдэ... ...ай болоо һэн. Зохёон бай... ...ша арад, сэрэгшэ арад дай... ... габьяагай агуухэ үнэтэй ... байһые һайнаар мэдэнэ, ...һээ мүнөө манайда гэр бүлэ ... һайндэр боложо байнхай.

...ралиин 23 — Совет гүрэнэй ...долгын, хүгжэлтын, түүхын ...шагта үдэрнүүдэй нэгэн юм. ... Ленинээр, Коммунис пар... байгуулагдаһан СССР-эй Зэб... Хүсэнүүд бүхы хүшэр хүндэ ...ануудые дабан, өөһэдын... ...шалхы тугуудые нэрэ хүн... ...өөр дээрэ үргэн ябаа.

...мпериалистнуудтай тэмсэжэ, ...ликын бата бэхиие, Росси... ...н бүхы дэлхэй дээрэ социа... ... илалта хангалга армиие ...үлхэһээ дулдыдаха байна» ...гээн бодолто, социалис ре... ... элитэ ехэ стратег, ...дай армиин түрүүшын пол... ... В. И. Ленин партиие, ара... ...ргадаг һэн.

... дайнай жэлнүүдэй үедэ улaсхоорондын империализмда, дотоодын контрреволюцида эсэргүү асари ехэ тэмсэлдэ илажа гараад, Улаан Арми илагдашагүй баатарнуудай, патриодуудай, интернационалистнуудай армиин алдар солоор бэеэ бүрхөөгөө.

Ангиин дайсадай зүгһөө бидэндэ аюулай тохёолдохо байһан тухай, оронойнгоо бэеэ хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхэ шухала байһан тухай В. И. Ленинэй һануулгые парти, Соведүүдэй ороной ажалшад социалис байгуулалтын амгалан жэлнүүдэй үедэ минутын туршадашье мартадаггүй һэн.

Улаан Армиин хүсэ шадалай ургалтын үндэһэ һууринь хадаа ороноо индустриализацилха, хүдөө ажахые коллективизацилха, хүдэлмэришэн ангиин ба таряашадай холбооe, арадуудай хани барисаае, тэдэнэй морально-политическэ нэгэдэлые саашадань бэхижүүлхэ ленинскэ хараа шугамай һалбаран мандаһан ушар болоһон байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайн болбол дэлхэйн түүхын мэдэһэн бүхы дайнуудһаа эгээн лэ хүндэ, эгээн лэ шуһатай дайниинь болоһон юм. Совет гүрэнэй бүхы материальна, үзэл сурталай, эмхидхэлэй хүсэнүүд, тэрэнэй дотоодын ба гадаадын политика шанга шалгалта гараһан юм. Манай орон тээшэ туйлай ехэ сэрэгэй хүсэ мэхэ гохотойгоор хаяһан зэрлиг муухай, хүсэтэй дайсантай эбсэшэгүй тэмсэлэй үедэ социализмын илаһан түрүүшын ороной хуби заяан шиидхэгдэһэн юм.

Диилдэшэгүй хатуу, зориг түгэлдэр байлгын үльгэр жэшээнүүдые И. И. Якубовский саашань олоор хэлэжэ үгөө.

Уласхоорондын империализмын түрүү зэргын хүсэнүүдые бута сохилгодо Совет орон, тэрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүд шиидхэхы үүргэ дүүргээ. Совет-германиин фронт дээрэ манай сэрэгшэд 607 дивизи гэхэ гү, али фашис нэгэдэлэй гол хүсэнүүдые бута сохиһон, дайшалхы техникэ болон буу зэбсэгүүдэй ехэнхи хубииень үгы хэһэн бэлэй.

Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүд Европын болон Азиин хэдэ хэдэн оронуудай газар дайдые гитлеровскэ эзэмдэгшэдһээ бүрин хүсэдөөр гү, али зарим хубииень сүлөөлһэн юм. Тэдэнэй газар дээрэ 160 миллион хүн ажаһуудаг байгаа һэн. Тиигэжэ улаан табан хушуутай солдат өөрынгөө патриотическа уялгаһаа гадна, мүн интернациональна хүндэтэй уялгаяа дүүргээ һэн.

Германида эсэргүүсэн тэмсэһэн хүсэнүүдэй дунда Советскэ Союз шиидхэхы үүргэ дүүргээ гэжэ онсолон тэмдэглэхэ зуураа, бидэнтэй сүг хамта манай союзнигуудай сэрэгшэд, мүнөө социализм байгуулжа байһан оронуудай олон тоото сэрэгшэд, фашизмда эсэргүү тэмсэлшэд дайлалдаа гэжэ бидэнэр һайнаар мэдэнэбди. Дайсанай ара талада Эсэргүүсэлтын хүдэлөөндэ хабаадагшад шэн габьяата тэмсэл ябуулаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнда совет арадай, тэрэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй гаргаһан хэмжээлэшэгүй ехэ габьяа юунэй ашаар туйлагдааб гэхэдэ, социализмын экономическа, политическэ, үзэл сурталай булюу һайнда түшэглэжэ, Коммунис парти бүхы хүсэеэ, буу зэбсэгүүдээ ороноо хамгаалха хэрэгтэ, зэрлиг дайсаниие бута сохихо хэрэгтэ зорюулаа. Партимнай арми арад хоёрой нэгэдэлые, ленинскэ национальна политикын үндэһөөр шэрээгдэһэн совет хүнүүдэй эбдэршэгүй хани барисаае улам бэхижүүлээ һэн. Бэлиг ехэтэй олон полководецууд болон сэрэгэй начальнигуудые парти хүмүүжүүлэн бэлэдхээ, сэрэгэй кадрнуудай бүхы хүсэ шадалые нэгэл уг зорилгодо шэглүүлэн ударидаа. Манай баатар арад дайнай үедэ сэрэгэй, политическэ илалта туйлахаһаа гадна, мүн үзэл сурталай илалта туйлаа.

Шуһата дайнһаа Совет Армиин бүри бата бэхи, дайшалхы шадабаряараа бүри һайн, сэрэгэй-техническэ, эмхидхэлэй, үзэл сурталай, политическэ талаараа түрүү зэргын арми болон гараа һэн.

Эхэ орондоо хизааргүйгөөр дурлаһан, социализмын байгуулалтада хэлбэришэгүйгөөр үнэн сэхэ байһан ушар Арми ба Флодой сэрэгшэдэй, партизануудай, подпольщигуудай, армиин ара талын хүдэлмэрилэгшэдэй ниитээрээ баатаршалга гаргалгын эшэ үндэһэн байгаа һэн. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ 11 мянганһаа олон сэрэгшэд Советскэ Союзай Герой болоо, 2500 шахуу сэрэгшэд «Алдар солын» гурбан шатын орденоор шагнагдаһан байна. Дайшалхы габьяагай түлөө 7 миллионһоо олон совет хүнүүд орден, медальнуудта хүртөө.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнда манай ороной туйлаһан бүхэдэлхэйн түүхэтэ илалта хадаа дэлхэйн революционно хүдэлөөнэй хүгжэлтынгөө шэнэ шатада оролгодонь туһалаа, Европо болон Азиин хэдэ хэдэн оронуудай социализм байгуулгын замда орохо зохисотой эрхэ нүхэсэл байгуулжа үгөө. Мүн национально-сүлөөрэлгын тэмсэл эдэбхижээ, уласхоорондын хүдэлмэришэнэй ба коммунис хүдэлөөн түгэс хүсэтэйгөөр хүгжөө. Уласхоорондын оршом дээрэ хүсэнүүдэй тэнсүүри социализмын аша туһада хубилаа.

Түүхын һургаал хадаа дэлхэйн шэнэ дайе һүжэрөөхые хүсэгшэ империалистнуудта, дэлхэйн бүхы хархис хүсэнүүдтэ шанга һануулга хэнэ. Мүн энэ һургаал болбол хододоо һэргэг байхые, Арми болон Флодой дайшалхы бэлэн байлгые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлхые, оронойнгоо бэеэ хамгаалха хүсэ шадал бэхижүүлхые совет арадые ба тэрэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүдые уялгална.

Мүнөө Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүд хэр ехэ хүсэтэй болоод байна гээшэб?

Манай габьяата Арми болон Флот мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээ хүсэтэй. Тэдэнэр дайшалхы арга боломжонуудаар баян, совет экономикын, наука болон техникын, хүдэлмэришэд, инженернүүд, конструкторнууд болон эрдэмтэдэй шэн габьяата ажалай ашаар мүнөөнэй буу зэбсэгээр, элдэб янзын дайшалхы техникээр зэбсэгжэнхэй.

Һандаргахы ехэ хүсэтэй, бүмбэрсэг дэлхэйн алишье газарта хүрэжэ шадаха, мүн газар дээрэшье, агаарташье, уһан дээрэшье дайшалхы зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ шадаха дайшалхы буу зэбсэгээр Совет Арми хангагданхай, гээд СССР-эй оборонын министр нүхэр А. А Гречко КПСС-эй XXIV съезд дээрэ мэдүүлээ һэн.

Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй гол зэбсэг болодог стратегическэ зорилготой ракетнэ сэрэг хэлбэришэгүйгөөр хүгжөөгдэнэ, дайшалхы шадабаринь һайжаруулагдана.

Мүн ороной ябаган сэрэг, агаарһаа хамгаалха сэрэг, агаарай сэрэгэй хүсэнүүд, Далайн-Сэрэгэй Флот, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ара талыншье сэрэгшэд дайшалхы шэнжэ шанараараа шэнэдхэгдээ. Манайда сэрэгэй байгуулалта научно-техническэ дэбжэлтэтэй эгээн нягтаар холбоотой юм.

Арми болон Флодой үнэтэй сэнтэй туйлалтань гэбэл, дайшалхы техникэ болон буу зэбсэг эрхим һайнаар шудалһан, үзэл сурталай, политическэ талаараа хатуужаһан хүнүүд, коммунизмын үзэл сурталда хизааргүйгөөр бэеэ үгэнги байдаг патриодууд, интернационалистнууд юм. Армиин 80-һаа олон процентнь коммунистнууд болон комсомолшууд. Тэдэнэр Эхэ оронойнгоо үмэнэ хүндэтэ уялгаяа хэлбэришэгүйгөөр дүүргэжэ байһанай үльгэр жэшээ харуулна. Сэрэгшэдэй 47 процентһээ олонхинь дээдэ ба дунда, 53 процентнь дүүрэн бэшэ дунда эрдэмтэй юм. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада сэрэгэй дээдэ ба дунда эрдэмтэй офицернүүдэй тоо хоёр дахин олон болоо. Мүнөөнэй офицернүүдэй онсо өөрсэ шэнжэнь гэбэл, тэдэнэй залуу наһан болоно. Полк дотор мүнөө офицернүүдэй 65 процентһээ олонхинь 30 наһа хүрөөгүй хүнүүд юм.

Арми болон Флодой ажабайдалда болоһон шухала ушар — прапорщик ба мичман гэһэн шэнэ нэрэ зэргэ олгохо ябадал болоо. Энэ хадаа зэбсэгтэ хүсэнүүдые бэхижүүлхэ тухай, тэдэнэй шэнжэ шанарые һайжаруулха тухай парти, правительствын шэнэ анхарал оролдолго мүн болоно.

Манай сэрэгшэдэй диилэнхи олониинь сэрэгэй мастернууд юм. Энээн тухай үнгэрһэн һуралсалай жэлэй дүнгүүд харуулаа. Энэ үедэ «КПСС-эй XXIV съездын жэлые эрхим һуралсалай, эрхимээр алба хэлгын жэл болгоё» гэһэн олониитын патриотическа хүдэлөөн дэлгэрээ һэн, эрхим ба түрүү частьнууд, корабльнууд олон болоо. Эрхим һуралсагшадай, дээдэ зэргын мэргэжэлтэдэй тоо олошороо.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

Советскэ Союзай Герой, генерал-майор Илья Васильевич Балдынов.

ДАЙНАЙ, АЖАЛАЙ ФРОНТ ДЭЭРЭ

Бургалтайн малай байранууд тээшэ үбһэ тэжээл, модо шулуу тээгээд, хүндөөр уухилһан «МТЗ-50» түхэлэй тракторай ябахые хүнүүд хараад: «Болод эсэхэ сусахагүй хүн даа. Дайнда оло дахин шархатажа, бэеэр муушаг болоһоншье һаа, нэгэ үдэр амархыень харахагүйш. Анханай хатуу зоригтой хүн гээшэ иимэл даа»,—гэлсэжэ, бахархаһан янзатайгаар хөөрэлдэдэг.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай һүүлээр Болод Чимитович Гармаев түрэл нютагтаа бусажа, хонин ажал дээрэ 1954 он болотор хүдэлөөд, һүүлээрнь трактористаар ажаллаа. Тиигэхэ зуураа нютаг соогоо хүндэтэй, һайшаал магтаалтай болоһон байна. Эрхим һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө тэрэ КПСС-эй Буряадай обкомой Хүндэлэлэй грамотаар, В. И. Ленинэй ойн баярай медаляар шагнагданхай.

1940 оной хабар ехэ хүйтэн, һалхитай байба. Колхоздоо юрын ажалшанаар хүдэлжэ байһан арбан юһэтэй Болод сэрэгэй уялгата албанда абтажа, Ровно город мордоо бэлэй. Иигэжэ «буруугай бэлшээриһээ» гаража үзөөгүй балшар хүбүүнэй сэрэгэй албанай түрүүшын үдэрнүүд эхилээ һэн.

Болодой Ровно городто нэгэ жэл соо алба хэжэ байхадань, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн эхилээ. Болодой ябалсаһан тагнуулай взвод Украинадахи Малина тосхондо шэбээлһэн гитлеровецүүдтэ добтолжо, хамха сохихо захиралта абаба. Үглөөнэй 4 часта добтолго эхилхэ байгаа. Сэрэгшэд шэмээгүйгөөр тэрэ тосхондо орожо, добтолхоор бэлэн болоод байба. Үе-үе болоод үүрэй толоноор тахяагай хуугайлха соностобо. Сэрэгшэд добтолхо сагаа хүлеэжэ яданхайнууд. Команда зэдэлжэ, сэрэгшэд «Ура» хашхаралдаһаар фашистнарай байһан гэр руу буудажа, добтолгоёо эхилбэ. Гитлеровецүүд манай сэрэгшэдһээ хоёр дахин олон байгаа. Һүни унтаандань добтолжо, нилээд олон фашистнарые хороожо үрдиһэн юм. Саашадаа шанга тулалдаан үргэлжэлбэ. Болод хэдэн нүхэдтэеэ гитлеровецүүдые саашань намнаа һэн. Тиигэхэ зуураа баруун гараа шархатаад мэдээгүй шахуу хэбтэхэдэнь, сэрэгшэд Болодые абарһан байгаа.

3 һара соо госпитольдо эмшэлүүлээд, дахин байлдаанда ороо һэн. Ровно хото шадар, Великие Луки, Зүүн Прусси, Ленинградай областьдо дайсадтай тэмсэһэн, Нарва, Неман мүрэнүүдые гаталалсаһан намтартай.

Нэгэтэ Зүүн Пруссиин Эсенбург городто «хэлэ» абаха даабаритайгаар һүниин тагнуулда гараһан байгаа. Болодой нэгэ нүхэртэеэ дайсадай шэбээлһэн хоёр дабхар гэр соо һэмээхэн орохотойнь хамта, түрүүлэн ябаһан тэрэ нүхэрыень харуулшан буудажа шархатуулба. Болод тэрэ фашистые буудажа үрдингүй даража унаад, нүхэрөө абаржа, тэрэ «хэлэеэ» асарһан байха юм. Тиигэжэ командованиин захиралта саг соонь дүүргэһэнэйнгөө түлөө «Шэн габьяагай түлөө» медаляар шагнагдаа һэн.

Дайнай дүлэн соогуур баатарлигаар тэмсэжэ гараһан нүхэр Гармаев дайшалхы замаа 1945 ондо Ленинград хотодо дүүргэжэ, түрэл нютагаа бусаа бэлэй. Тэрэ нүхэр долоо дахин хүндөөр шархатаһан юм.

Дайнайшье, ажалайшье фронт дээрэ зоригтой ябаһан Болод Гармаев үндэр наһатай болоошье һаа, мүнөө амгалан ажалай дүлэн соогуур ябаһан зандаа.

В. БАИНОВ.

Зэдэ.

...РАЙКОМОЙ ...ЭШҮҮН

...ртэ углөөгүүр. Үшөө Бү... ...н харанхы хүсэд тараадүй. ...ин эндэ, хонидой отарада, ...ээтэ үдэрэй ажал эхилэн... Хонишод һүниндөө хони... ...элжээгээр харууһалжа, ...адые абанад. Энэ хадаа ... ажалай эгээл харюусал... ...хаһа гээшэ. Түл абалгын ... ябажа байгаашье һаань, ...ье часай туршада харуу... ...гөөр орхижо болохогүй ха ...имэһээ Даба Гармаевич ...ойнгоо хорёо сооһоо холо... ...түй заншалтай болонхой.

...онишон Цыбиков отарын... ...ал тухай ехэ һанаата бо... ... ябадаг юм. Хонидтоо саг ... тэжээл үгэдэг, уһа ха..., нарай хурьгадтаа ехэ ... табижа ажалладаг бай...

...Гармаевичай отара дээ... ...тадаа дүрбэн хүн ажал... ... Янжима Цыбикова Дари... хоёр һаяхан хонин ... хүдэлхөөр ерээ. Тиимэ... ...алагша хонишон тэдэниие ...алдээ һургана, туһална, ...нгаа нюуса танюулна. ... өөрын жэшээ юунһээшье ... гэжэ Д. Г. Цыбиков ...тоһон байна. Үнэн шу... коммунист ажалдаа жэ... ...харуулжа, бусад нүхэдөө ...лжа ябадаг юм.

...Гармаевич өөрынгөө ну... ...ыбжит Базаровна Батуе... хонин ажал дээрэ 15 жэ... ...ршада хүдэлнэ. Энэ бол... ... эдэнэр совхозойнгоо хо... ...рэгэй хурдан хүгжэлтэ... ...хэн хубитаяа оруулалса... ...айха юм. Тэдэнэр жэл бү... ...сэб, уялгаяа үлүүлэн ...жэ, совхозойнгоо эрхим ...одой зэргэдэ оролсонхой.

...эр Цыбиковэй даадаг ота... ...онишод шэнэ табан жэл... ...е амжалтатай һайнаар ...ана. Нёдондо 100 түлгэ ... бүриһөө 97 хурьга аба... ...с бүриһөөнь 3 килограмм ... хайшалаа һэн. Түсэбтэ ... жэлэй хоёрдохи жэлдэ ...э хонин бүриһөө 100 ...а абаха, хонин бүриһөө ...лограмм нооһо хайшалха ...ис уялга абанхай. Даба Гармаевич ба тэрэнэй нүхэд хонидой үбэлжэлгые, мүн шэнэ түл абалгые мүнөө эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ байна.

— Даба Гармаевич ажалай ёһотойл гвардеец юм, — гээд Нарһатын совхоздо хөөрэлдэдэг болонхой.

Нүхэр Цыбиков Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадалсажа, Ленинград хотые хамгаалалсаһан, түрэл дайдаһаа фашис булимтарагшадые намналсажа, Швецiин хилэ хүрэһэн намтартай. Снайпер ябаһан Даба Гармаевич олохон фашистнарые хорооһон байна. Гвардиин сержант Цыбиков дайшалхы хэдэн медаляар шагнагданхай.

Ажалай фронт дээрэ баһал һайнаар хүдэлһэнэйнгөө түлөө Даба Гармаевич В. И. Ленинэй ойн баярай медальда, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордендо хүртэһэн байна. Энэ нүхэр коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэтэй болоһоор үнинэй. Коммунист нүхэр Цыбиков КПСС-эй Яруунын райкомой гэшүүнээр, аймагай Соведэй депутадаар һунгагдаһан байна.

Иимэл даа, номгон даруу зантай, улад зондо һайнаар хандадаг сэрэгшэн, хүдөө ажахын түрүүшүүлэй нэгэн Даба Гармаевич Цыбиков.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Г. Цыбиков.

А. ШУЛУНОВОЙ фототекст.

АЖАЛДАА АЛДАРТАЙ

Пурбо Батуевич Батуев үнгэрһэн дайнай хатуу шанга үдэрнүүдые, мүн ажабайдалайнгаа замые мүнөөдэр — Совет Армиин үдэр һанан һанан хөөрэхэ байха. Сталинград хотоһоо фашистын уурхай — Берлин хүрэтэр, тэрэ автомашинаяа жолоодоһон сэрэгшэдые, мүн буу зэбсэг, эдеэ хоолой зүйлнүүдые зөөһэн байна. Дайсанай һомон оло дахин автомашиныень дайраһан, нэгэтэ кабинынь шэл бута сохиһон байна. Теэд Пурбо Батуевич һомондо дайрагдангүй үлэдэг һэн. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ баатарлигаар тэмсэһэнэйнгээ түлөө нүхэр Батуев дайшалхы табан медаляар шагнагдаһан юм.

Дайнай һүүлээр түрэл нютагаа бусажа ерээд, Улаан-Үдын горсоведэй коммунальна ажахын управлениин авто-ажахыда 23-дахи жэлээ жолоошоноор хүдэлжэ байна. Коммунис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэ солодо тэрэ коллектив соогоо бултанһаа түрүүлэн хүртэһэн. Тэрэнэй ажалай дэбтэр соо аяар 43 дахин магтаалай үгэнүүд бэшэгдэнхэй. Нүхэр Батуев «РСФСР-эй коммунальна ажахын отличник» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Олон жэлдэ гэнэ усалгүйгөөр ажаллаһанайнгаа түлөө «Нэгэдэхи шатын отличник» гэһэн значогоор шагнагдаа. Тэрэнэй оролдосотой һайн ажалые гүрэн түрэ үндэрөөр сэгнэжэ, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор шагнаһан байна.

Пурбо Батуевич коллектив соогоо хүндэтэй болоһоор үнинэй. Нэгэдэхи классай шофёр гансал өөр тухайгаа бодоод ябадаг бэшэ, харин залуу жолоошодые мэргэжэлдээ һургажа байдаг юм. Тэрэнэй автомашинань аян замда гарахаар хододоо бэлэн байдаг. Нүхэр Батуев автоинспекциин штатнабэшэ инспектор байһан туладаа харгы замай гурим сахилгада эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм. Тэрэ түсэб, даабаряа һара бүри 125—130 процент дүүргэдэг. Иимэл даа, юрын сэрэгшын ажалай намтар.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. Б. Батуев.

Д. КОЛМАКОВ.

Дурсан дурсан хөөрэлдөө

Улаан-Үдын Советскэ районой сэрэгэй комиссариат Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флодой 54 жэлэй ойдо зорюулагдаһан үдэшэ үнгэргэбэ.

Эндэ граждан болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадалсагшад, мүн запасай офицернүүд сугларһан байна. Эндэ сугларагшадай дунда дайнай үедэ баатаршалга харуулжа, Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Г. Н. Москалев болон дайшалхы олон тоото орден, медальнуудта хүртэһэн нүхэд олон байгаа.

КПСС-эй Советскэ райкомой нэгэдэхи секретарь С. Н. Булдаев эндэ сугларагшадай үдэшэ нээхэдээ, Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флодой һайндэртэй дашарамдуулан амаршалаад, элүүр энхэ ябахыень хүсэбэ.

Удаань уран зурааша Г. Н. Москалёв, И. А. Молдаванов, Елена Васильевна Молдаванова, Улаан-Үдын шэлэй заводой директор А. Р. Болотов болон бусад Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай жэлнүүдтэ фронтдо ябажа, дайнда хабаадалсан, түрэл тоонто дайдаяа хамгаалалсаһан тухайгаа, баатаршалга харуулһан дайшалхы үетэн нүхэд тухайгаа хөөрэжэ үгэһэн байха юм.

О. ЦЫБИКОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мотопехото һуралсалдаа.

ТАСС-ай фотохроника.

...ААНАШЬЕ НҮХЭД...

Сэрэгшэд оборонo түхеэржэ, бултадаал туха сүлөөгүйхэн окоп малтана, газарайнь хатуу гээшэ — хэлэшэгүй. Эдэнэрэй дундаһаа сержант Тюринэй ударидадаг сэрэгшэд бултанһаа түрүүн буунуудаа тодхожо үрдибэ, нүгөөдүүлээ шамдахые баадхана. Түрүүшүүлэйнгээ шогтойһые дуулаһан Буда Санжиев «баһал гээгдэжэ, һүүл даража ябана гээшэ гүбди» гэһэн бодолдо абтаба. «Энэ Тюринэй хүбүүд хододоо түрүүлжэ ябадаг, шадамар бэрхэ сэрэгшэд даа» гээд саашань бодомжолно.

— Яаһан, шулуун мэтэ хатуу газар гээшэб. Маанадта энэ газар малтахыемнай зорёон үгөө ха,—гээд сэрэгшэ Норбоев үгэ алдажархиба.

Өөрынгөө бодолдо эзэлэгдэһэн младша сержант Санжиев залуу сэрэгшын үгэдэ харюу үгэбэгүй ха. Харин Санжиевай хүбүүдэй дундаһаа эрхим, һүбэлгэн бэрхэ сэрэгшэ гэжэ сууда гараһан Танхаев нүхэрэйнгөө иигэжэ хэлэхэдэнь:

— Ши, юрэдөө, Норбоев нэгэл шалтаг олонхой, харюу үгэһэн лэ байдагши. Газар хатуу гэнэш, заримдаа хура бороо һаалта хэнэ гэхэш. Дайнай үедэ үшөө хүшэр хүндэ ушарнууд тохёолдодог ха юм.

— Ши яагаабши. Дайнда хабаадалсаа һэн гүш?

— Үгышье гэел даа. Зүгөөр сэрэгшын ямаршье хүдэлмэри, һуралсалда хүшэр хүндэ юумэн байха ёһогүй бшуу.

Нүхэдэй хоорондо болоһон хөөрэлдөө шагнаһан нүгөөдэ сэрэгшэдынь ажалаа бүри эмхи гуримтай болгожо, эрхимлэгшэдһээ гээгдэхэгүйгөөр хамаг хүсэ шадалаа элсүүлжэ оробод...

Хэдэхэн минутын амаралта соносхогдобо. Сэрэгшэд тээ саанахана ербын ургаһан модод соо орожо тамхилдаг байһан.

Бултадаа дүхэриглэн һуушанхайнууд, тамхилжа оробо. Зүгөөр Танхаев зуруулай үгые мэдээд, тамхилжа һууһан Норбоевто дүтэлжэ:

— Галаа залыш, Бадма! Сухалдашоод, эрхээд һууна гүш? Би шамайе гомодхоохо гэжэ һанаагүй һэм...—гээд Танхаев хэлэбэ.

— Үгыл даа, үгы, Сергей. Юундэ сухалдахабиб. Ши хоердохи жэлээ алба хэжэ ябанаш, бүхы юумэ һайн мэдэнэ ха юмши, — гэжэ нүгөөдэнь харюусаад, хани нүхэд хуушанайхидаал адли хоорондоо элдэб эсын хөөрэлдөө дэлгэжэ һуугаа һэн.

...Һаял үүрэй сайжа эхилхын тэндэ ой тээһээ мотоорнуудай таршаганаха абяан дуулдаадхиба ха.

— «Дайсанай танкнууд» гэһэн мэдээсэл командирайнгаа дуулгахатай зэргэ сэрэгшэд ооһад ооһадынгоо байра эзэлээдхибэ. Теэд танкнуудай холо ябахадань буудаһанай хэрэггүй. Дүтэ асаржа ерэад лэ, тудахые оролдохо гэһэн һангиин уялга сэрэгшэ бүхэн һайн мэдэнэ...

Дурамбайдажа байһан командирынь ехэл удаан болоһон шэнгеэр үзэгдэнэ. Харахада танкнууд дүтэлжэл ябана.

«Буудахаяа бэлдэгты!» гэһэн захиралта одоошье үгтэжэ, сэрэгшэ бүхэн бэлэн болоһон тухайгаа командиртаа мэдээсэнэ.

— Бэлэн болонхойбди!—гээд наводчик Танхаев дахинаа дабтаба.

«Дайсанай» добтолго тэрэ дороо замхажа, сэрэгшэд «Ура» хашхаралдаһаар добтолгодо ороо бэлэй.

Хододоо бэлэн ябадаг манай ороной сэрэгшэд нэгэнтэ бэшэ нимэ мүрысөө, туршалга хэжэ, бэе бэеынгээ алдуу эндүү элирүүлэлсэжэ, түрүүшүүлэйнгээ дүршэл халан абалсажа ябадаг юм. Иимэл хадань Эхэ оромнай эдэнэртээ бүхы юумэеэ даалгана, найдана, түшэглэнэ ха юм.

Н. ЕГОРОВ.

ИЛАЛТЫН СОЛО ДУУДУУЛҺАН ЗЭБСЭГТЭ ХҮСЭН

(Түгэсхэл. Эхининнь 3-дахи нюурта).

Варшавын договорто хабаадагша гүрэнүүдэй нэгэдэмэл зэбсэгтэ хүсэнүүдэй главна командалагша байһан хадаа аха дүү социалис оронуудай арминуудай бэхижэжэ байһан дайшалхы хани барисаан тухай хэдэн үгэ хэлэжэ шадахагүй гүт?

—Хүн түрэлтэнэй хуби заяанда социализмын дэлхэйн байгуулалта түүхын асари ехэ үүргэ дүүргэнэ. Тиимэ дээрэһээ манай партии болон правительство социалис оронуудай агууехэ хани барисаанай һүр хүсые, жагсаалые алишье талаһаань бэхижүүлхын тула бүхы хүсөөрөө оролдоно.

Мүнөө үе сагай эрхэ байдалда бэеэ хамгаалха хүсэ шадалаа бэхижүүлхэ талаар социалис гүрэнүүдэй хани харилсаан онсо ехэ удха шанартай юм,—гээд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев хэлээ һэн. Бидэнэр энэ зорилгодо анхаралаа һуларшагүйгөөр хандуулнабди.

Социалис оронуудай сэрэгэй талаар хани харилсаан, Варшавын договорой эмхидэлые саашадань бэхижүүлхэ ябадал империалис хүсэнүүдэй ээрхэг түримхэй ябуулгануудай эдэбхижэһэн ушарһаа онсо удха шанартай болоно.

Советскэ Союзай, социалис хани харилсаанай оронуудай гадаадын политикын шухала шэглэлнүүдэй нэгэн гэбэл, Европодо эб найрамдалай түлөө Европын бүхы оронуудай хоорондохи амгалан харилсаануудай түлөө, тэмсэл болоно. Энэ түби дээрэ, 30 гаран гүрэнүүдэй оршон байһан түби дээрэ тад ондоо хоёр ниитэ-политическэ байгуулалтануудай хоорондохи гол хилэ гарана. Эндэ Хойто Атлантическа ээрхэг түримхэй бүлэглэлнүүдэй гол хүсэнүүд, мүн Варшавын договорой бэеэ хамгаалха эмхидэлдэ ородог социалис оронуудай гол хүсэнүүд байрланхай.

Мүнөө үе сагай хүсэ ехэтэй буу зэбсэгээр элбэгжэһэн энэ район болбол империалис бүлэглэлнүүдэй аюултай ябуулгануудые хэдэг газар болонхой. Тэдэ бүлэглэлнүүд сэрэгэй хёмороонуудые үүсхэнэ, милитаризм байгуулна, уласхоорондын хани харилсаанай, аюулгүйн байдалай асуудалнуудые шиидхэлгэдэ һаад ушаруулна.

Европодо түгшүүрилтэ байдалые үргэлжэлүүлхэ гэдэг, нэгэ бүлэг гүрэнүүдые нүгөөдэдэнь зүрюугээр табиха гэдэг хүсэнүүд бии байһан ушарые социалис хани харилсаанай оронууд хараадаа абаха баатай болоно гээд Варшавын договорто хабаатай гүрэнүүдэй политическэ зүбшэлэлгын комитедэй Прагада болоһон зүблөөнэй баталан абаһан Европодохи эб найрамдал, аюулгүй байдал ба хани харилсаан тухай Деклараци до- тор онсолон тэмдэглэгдээ һэн.

Эб найрамдалай хэрэгтэ Америкын империализмын ээрхэг түримхэй ябуулганууд онсо ехэ аюул тохёолдуулна. Дайнай һүүлэй үедэ США-да сэрэгэй гаргашада туйлай ехэ зөөри зорюулагдана. Сэрэгэй хэрэглэмжэдэ һүүлэй табан жэлэй туршада США-да 400 миллиард шахуу доллар гаргашалагдаа. 1972 1973 онуудай туршада «национальна оборонодо» 1972 оной сэрэгэй бюджедэйхиһээ 10 миллиард доллароор ехэ мүнгэн зорюулагдаха. 60-һаа олон оронуудта США буу зэбсэг үгэнэ. 30 гүрэнүүдэй газар дээрэ байгуулагдаһан Америкын сэрэгэй түхеэрэлгэнүүд, сэрэгэйхид эб найрамдалда мүн лэ ехэ аюул тохёолдуулна.

Дэлхэйн олониитын зүгһөө шанга эрилтын табигдажа байгаашье һаань, Индохитадта США-гай ээрхэг түримхэй ябуулга үргэлжэлһөөр. Энэ районой асуудалнуудые политическэ талаар бэшэ, харин сэрэгэй хүсөөр шиидхэхэ гэжэ Вашингтон оролдоно. Тэрэшэлэн империалистнуудай дэмжэдэг Израилиин ээрхэг түримхэй политика эб найрамдалай хэрэгтэ мүн лэ аюултай. Израилиин гэмээр лэ Дүтын Зүүн зүгтэ орёо байдал оршон байһаар.

Империализмын, илангаяа Америкын империализмын ээрхэг түримхэй ябуулга бүри эдэбхижэжэ байна, энэ ябуулгань эрхэ сүлөөдэ дуратай арадуудта, нэн түрүүн Советскэ Союзай ба социалис оронуудай арадуудта эсэргүүгээр шэглүүлэгдэнэ гээд мүн лэ эдэ ба бусад олон баримтанууд дахинаа гэршэлнэ. Иимэ эрхэ байдалда политическэ ехэ һэргэг байха ба Совет ороной Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй, социалис хани харилсаанай бүхы арминуудай дайшалхыгаар бэлэн байхань тон шухала болоно.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэй нэгэн зэргэдэ аха дүү социалис оронуудай арминууд жагсанхай. Дайшалхы бата бэхи хани харилсаан, диилдэшэгүй хүсэн социализмын оронуудай аюулгүйн байдалай найдамтай эшэ үндэһэн боложо үгэнэ.

— Энэ жэлдэ бүхы совет арад СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе тэмдэглэхын тула бэлэдхэжэ байна. Иван Игнатьевич, энэ гайхамшагта һайндэрые Армиин, Флодой сэрэгшэд хайшан гэжэ угтахаяа байһан тухайнь хэлэжэ үгэхэ гээшэ гүт?

— Манай Зэбсэгтэ Хүсэнүүд,— сэрэгшэдэй дайшалхы бүлэ — СССР-эй бүхы наци, арадуудай түлөөлэгшэдэй бүлэ, манай арадай таһаршагүй хубинь мүн. «Арадай байгуулһан бүхы юумэн саашадаашье найдамтайгаар, һэргэгээр, зориг түгэлдэрөөр хамгаалагдаха!» гэһэн уряа доро СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ социалис мүрысөөн сэрэгшэдэй дунда шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэрээ.

Командирнууд, политорганууд, партийна, комсомолой организацинууд КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые оролдосотойгоор дүүргэжэ байна, сэрэгшэдэй дайшалхы бэлэдхэлые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлнэ, һэргэг байна. Энэ хэрэгтэл тэдэнэй бүхы эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын ажал ябуулга, сэрэгшэдэй бүхы дайшалхы ба эмхидхэлэй бэлэдхэл, Арми ба Флодой партийно-политическэ бүхы хүдэлмэри зорюулагдана.

Совет ороной Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй өөһэдынгөө патриотическа, интернациональна уялгаяа нэрэ хүндэтэйгөөр дүүргэхэ байһандань совет арад батаар найдана. Сэрэгшэд дайшалхы жагсаалда хододоо байна, Агууехэ Ленинэй захяагаар ажаһууна, ажаллана, һуралсана.

Эсэгэ ороноо хамгаа[...] дайнда шалгарһан Сов[...] Союзай Герой М. Ф. [...]хеев.

ДАЙШАЛХЫ БАТА НҮХЭСЭЛ

ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ ЯБАГШАД

Артиллерийскэ батарейн сэрэгшэдэй дунда Захааминай аймагһаа сэрэгэй албанда ошоһон Георгий Будаев уялгата албаяа һайнаар хэжэ байна. Һаяхан тус батарейдэ үнгэргэгдэһэн тусхай хэшээл дээрэ командирынь хүшэрхэн даабари үгэһэн байгаа.

Эндэ һүбэлгэн бэрхэ сэрэгшэд хараалагдаһан саг соогоо бүхы даабаряа дүүргэжэ, командирай зүгһөө һайшаал, магтаалда хүртөө һэн. Илангаяа сэрэгшэ Будаев наводчигой уялга эрхим бэрхээр дүүргэжэ шадаа.

Мүрысөөнэй боложо байхада тэдэнэй батарей мотоциклист-сэрэгшэдтэ харгы гаргажа үгэхэ гэһэн шэнэ даабари абтаха ха. Хододоо бэлэн ябадаг артиллеристнүүд энэшье даабаряа саг доронь дүүргэжэ гараһан байна. Хёрхо сэрэгшэдэй добтолгодо орожо ябахада, дүтэ шадарай үндэрһөө дайсан буудажа эхилһэн байгаа. Тэрэниие гэнтэ обёорһон эдэнэр буугаа тэрэ доронь тодхожо, хоёрдохи һомоороо «дайсанай» үүрхай тудажа, анирүй болгобо. Тиигэжэ артиллеристнүүдэй мэргээр буудаһанай ашаар мотоциклист-сэрэгшэд өөрынгөө даабари саг соонь дүүргэжэ шадаһан байгаа. Мүнөө Будаевай батарей Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй 54 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлжэ ябана.

БАЯСХАЛАНДА ХҮРТӨӨ

Модо мүргэмэ харанхы һүни, үшөө һалхи шуургатай. Машина жолоодожо ябаһан Самбу Лазырев ехэл анхаралтайгаар харгыгаа харана, машинануудай хоорондохи хэрэгтэй зайе алдахагүйе оролдоно.

— Гаталха харгымнай хүшэрцэг, машинаяа болгоожо ябуулха хэрэгтэй,—гэжэ аян замда гарахынгаа урда тээ командирынь хэлэһэн юм.

Харгын ялхитай, ташалантай газарта сэрэгшэ Лазырев газая бага болгожо, машинаяа аалаяар ябуулхые оролдоно. Аян замдаа нягта һайнаар ябажа, машинаяа хүрэхэ газартань асарһан Лазырев командирай зүгһөө баясхаланда хүртөө һэн.

Самбу Лазырев сэрэгэй албанда абтахаһаа урид машина жолоодожо һураһан, дүршэл баянтай жолоошон болоһон байха юм. Мүнөө сэрэгэй албанда байхадаашье, шэлэн олоһон механизатор мэргэжэлээ дээшэлүүлхын хойноһоо шармайн оролдожо ябадаг, Совет ороной ёһотой сэрэгшэ юм.

Нүгөөдэ подразделенидэ Самбугай нютагай хүбүүн—Усть-Ордын национальна округой «Советская Россия» колхозой механизатор ябаһан Василий Астахов алба хэнэ. Сэрэгэй албанда ханилһан эдэ хоёр һуралсал, ажалдаа бүхы һаналаа хандуулжа, өөһэд өөһэдынгөө мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлжэ, даалгагдаһан техникээ хододоо бэлэн байлгадаг, һүбэлгэн бэрхэ сэрэгшэд юм.

ДААБАРИ ДҮҮРГЭГДЭЭ!

Юрын нэгэ үдэр һэн. Машина, техникэ заһабарилхаар эльгээгдэһэн механик-сэрэгшэд өөһэд өөһэдынгөө даалгагдаһан участогуудта сахилгаан түргэн тарашаба. Нэгэ цехтэнь сержант Бадма Ангархаев, сэрэгшэд Ошор Жамсаранов, Николай Норбоев гэгшэд эльгээгдэнхэй. «Электромашина» заводой хүдэлмэришэн ябаһан Ангархаев зэр зэмсэгүүдээ суглуулжа, двигатель хабсаргаха схемэтэй танилсана. Бадма өөрынгөө ажал хэрэгүүдые һайн мэдэхэ болоһон сэрэгшэ. Тиимэһээ тэрэ мүнөө тус цехэй начальнигаар томилогдонхой.

...Гэнтэ юумэнэй пас-пус гээд абяа гарахань дуулдаад, ногоон хүхэ гал цехэй нүгөөдэ буландань сасаршаба. Энэ хадаа сэрэгшэ Жамсаранов гагнуури хэжэ эхилбэ гээшэ. Электро-гагнууршан гэһэн мэргэжэлтэй болоһон Жамсарановай хэһэн, бүтээһэн ажал хододоо эрхим шанартай байдаг юм.

Сэрэгэй албанда байһан Жамсаранов олон мэргэжэл шудалая гэһэн үүсхэл гаргаад, өөрөө слесарь , нимгэн түмэр эсхэхэ мэргэжэлдэ һураһан, дүрбэн тэгшэ мэргэжэлтэ болонхой юм.

«Бүхы юумэ хэхэдээ һүбэлгэн, ухаансар бэрхэ сэрэгшэ» гэжэ нүгөөдэ нүхэр — Николай Норбоевынь мэдээжэ болонхой.

Ингэжэ сэрэгшэ-заһабарилагшад үдэр бүри ажаллажа, дайшалхы машина, техникэ хододоо бэлэн байлгалсадаг, харюусалгатай нэгэ участок даажа ябана бшуу.

ХОДОДОО СЭРЭГШЭДЭЙ ДУНДА

Санитарна инструктор гээшэ ротын, взводой сэрэгшэдтэ хододоо медицинскэ туһаламжа үзүүлдэг, байра байдалай ариг сэбэр байхын хойноһоо хододоо оролдожо, туха сүлөөгүйхэн ябадаг сэрэгшэ юм.

Мүнөө медицинын албанай младша сержант Ошор Саргаев санитарна инструкторай үүргые шадамар бэрхээр дүүргэжэ ябадагаараа сэрэгшэдэй дунда хүндэлүүлдэг. Тэрэнэй түрэл нютаг—Түнхэнэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз. сержант Саргаев — политическэ болон дайшалхы һуралсалай отличник, социалис мүрысөөнэй түрүүшүүлэй нэгэн.

СЭРЭГШЭ ХАРУУЛАЙ ПОСТДО

Баргажан нютагһаа сэрэгэй албанда ошоһон сэрэгшэ Юрий Разуваев часовой байхадаа, даалгагдаһан уялгадаа нюдэнэй сэсэгы мэтээр хандажа, совет сэрэгшын уставай эрилтые дүүргэдэг юм. Харуулда гарахадаа, сэрэгшэ Разуваев уставай бүхы эрилтые сүм сээжэлдээд ошодог заншалтай.

Е. НИКОЛАЕВ.

МАНАЙ ЭНЭ ЗУРАГ [...] ОЛОН ЯҺАТАНАЙ ТҮЛӨӨЛ[...] ХАРУУЛАГДАНА (ЗҮҮН ГАР[...] ОРОД—АХАЛАГША СЕР[...] В. ХОХОНЕНКОВ, ЯХАД—С[...]ШЭ А. КОРНИЛОВ, ТАДЖ[...] СЭРЭГШЭ Ш. ХОДЖАЕВ, БУ[...] —СЭРЭГШЭ Н. ТОНТАСОВ. [...]

П. РУДАКОВОЙ [...]

МАЛШАДТА— ДУУ, ХАТАР

Һаяын үдэрнүүдтэ холын Ахын аймагаар Ленинэй орденто оперо, баледэй Буряадай театрай бүлэг артистнар аяншалаад бусаба. Тэрэ бүлэгтэ мэдээжэ дуушад — Буряадай АССР-эй габьяата артист К. Базарсадаев, РСФСР-эй габьяата артистка Д. Кыштымова, дуушан Л. Шоболов, Буряадай АССР-эй габьяата артист Г. Синюшкин, баледэй залуу артистнар А. Ложеницын, А. Петрова болон бусад оролсоһон байха юм.

Түрүүшын концерт аймагай соёлой байшанда болобо. Орлик тосхоной ажалшад «Саяны» гэжэ байшандаа олоороо сугларжа, К. Базарсадаев, Л. Шоболов, Д. Кыштымова гэгшэдые халуунаар угтаһан, тэдэнэй дуулаһан дуун бүхэниие удаан альга ташалгаар үдэшэһэн [...]

Артистнуудай аяншалга аймагай колхозуудай[...] гэлжэ[...]. Тэдэнэр «50 лет Октября», «Улаан-[...] «Коммунизм» ба Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай [...]шадта хүрэжэ, бэлиг шадабаряа харуулба. М[...] тистнар эдир харагшад — һурагшадта концерт [...]лаа.

— Маанадтаа хододоо айлшалжа, искусствын [...] һонинуудтай танилсуулжа байгыт, — гэжэ Ахын [...]шад артистнарые гуйһан, ажалдань амжалта [...] байна.

В. ГАЛСА[...]

ФЕСТИВАЛИИН ҮРГЭН ЭКРАН

Байгша оной февралиин 22-то Тбилиси хотодо нээгдэхэ Бүхэсоюзна V кинофестивальда уран һайханай, документальна, научно-популярна зуу гаран фильмүүд, киножурналнууд харуулагдаха юм. Энээн тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи кинематографиин талаар комитедэй пресс-конференци дээрэ хөөрэлдөөн һаяхан болобо.

Фестивалиин эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэдэ, кинематографиин талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. Н. Головня гэгшэдэ Бүхэсоюзна V харалгада совет кинойскусство яагаад эмхидхэгдэхээр хараалагданхайб гэһэн асуудалтайгаар ТАСС-ай корреспондент хандаһан байна.

— Энэ жэлдэ эхилхэ фестиваль урдахи дүрбэнһөө тад ондоо байха. Юуб гэхэдэ, мүнөө эхилхээ байгаа фестивальда 1971 оной һүүл багта буулгагдажа дүүрэһэн шэнэ фильмүүд харуулагдаха юм.

Фестивалиин үедэ харагшад шэнэ картинада буулгагдаһан артистнуудтай уулзалга, хөөрэлдөө үнгэргэхэ байна.

Бүхэсоюзна кинофестиваль энэ онһоо эхилжэ жэл бүри үнгэргэгдэхөөр хараалагданхай. Энээнэй ашаар оронойманай 39 киностуди жэлэй туршада хэһэн ажалтайгаа олон тоото ажалшадые танилсуулжа байха аргатай болобо. Мүн манай кинофестивальда Болгари, Венгри, ГДР, Польшо, Румыни, ЧССР болон бусад социалис оронуудай киногой хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсаха болонхой. Фестиваль дээрэ һайн сэгнэлтэ абаһан уран һайханай фильмүүд, түүхэтэ-революционно темэдэ зорюулагдаһан картинанууд, хүүгэдэй фильмүүд, комединүүд, мультфильмнүүд, документальна, научно-популярна лентэнүүд, мүн режиссер, сценаристнууд, оператор, актер болон уран зураашадай һонирхолтой хүдэлмэринүүд тусхай шангуудаар тэмдэглэгдэхэ.

— Конкурсдо табигдаһан уран һайханай фильмүүд тухай хөөрэжэ үгыт.

— Уран һайханай 23 фильм конкурсдо табигдаха байна. Тэдэнэй дунда Эсэгэ оронос хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай харуулһан баатаршалгада зорюулагдаһан Мосфильмын «Освобождение» гэһэн фильмын «Битва за Берлин», «Последний штурм» гэһэн циклнүүд онсо һуури эзэлнэ.

Сэрэгэй политическэ темэдэ зорюулагдажа зураглаһан «Минута молчания» гэһэн фильм фестивальда хабаадагшадые һонирхуулхал байха. Фильмүүдэй дунда манай ороной түүхын хуудаһа харуулһан кинокартинанууд олон.

Украинын, Молдавиин кинематографистнууд манай үеын, ажалша бэрхэ арад зоной ажабайдалда зорюулһан шэнэ зохёолнуудаа харуулха байна. Тэдэнэй дунда «Офицер запаса», «Синее небо» гэһэн уран һайханай фильмүүд бии.

Кино харагшадай дурыень татаһан спортын кинофильмнүүдые Ленфильм киностуди зохёожо гаргаба. Мүн Мосфильмын «Двенадцать стульев», «Грузия фильмын» «Ожерелье для моей любимой». Горькиин студиин эдиршүүлдэ зорюулагдаһан «Ох, уж эта Настя!», Таллинфильмын «Последняя реликвия» гэһэн фильмүүд олоной анхарал татаха байха.

— Фестивалиин программада үшөө ямар зүйлнүүд оронхой хаб?

— Фестивальда хабаадаһан олон тоото кинематографистнууд элдэб асуудалаар хөөрэлдөө хэхэ, үгэ булялдаан болохо байна. Союзна республикануудай кинематографистнууд «Грузия фильмын» студида ошожо, ажал хүдэлмэритэйнь танилсаха юм. Фестивальда хабаадагшад, айлшад республикын ниислэл Тбилиси, Рустави болон бусад хото городуудай предприятинуудта ошожо, уулзалга, хөөрэлдөө үнгэргэхэ юм. (ТАСС).

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Мосфильм» киностудида буулгагдаһан «Конец Любавиных» гэжэ фильмһээ кадр. Зүүн гарһаа: Кузьма — артист А. Акчурин, Емельян Любавин—артист Г. Жженов, Василий Платонович — артист Вацлав Дворжецкий, кузнец Федя—артист Р. Филиппов.

ТАСС-ай фотохронико.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО
ХИЛЫН ЦААНАҺАА

„Юманите" Никсонэй Пекин ерээд байһан тухай

ПАРИЖ. (ТАСС). США-гай президент Пекин ерэхэдээ, уласхоорондын коммунис хүдэлөөнтэй «хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй холбоо барисааень таһалжа, энээнэй ашаар Советскэ Союзда зүрюу харшаар тэдэниие табиха» гэһэн зорилго урдаа табина гэжэ Ив Моро «Юманите» газетын түрүү бэшэг соо бэшэнэ.

Пекинэй Вашингтонтой хэһэн бодото хэлсээн,—гэжэ Ив Моро заана,—бодото хэрэг дээрэ нэгэнтэ бэшэ гараһан байна: ООН-до—буу зэбсэг хуряаха талаар совет дурадхалнуудта эсэргүүгээр; Азида—Пакистанда соносхогдоһон сэрэгэй байдал дэмжэлгээр, Бангладешэй дулдыдаһги бэшэ байдалда эсэргүүгээр; Европодо—«ниитэ дэлгүүртэ» Англиин оролгые дэмжэлгээр.

«Мүнөө үедэ,—гэжэ тэрэ бэшэнэ,—Хитад Америкэ хоёрой хоорондоо дүтэ болохо ушар Индохитадай арадуудта хохидол тохёолдуулна». Пекинэй Вашингтонтой дүтэ бололго Индохитадай арадуудай национально-сүлөөрэлгын тэмсэлдэ эгээн хүндэ хүшэр хохидол ушаруулха байна гэжэ Ив Моро заана.

Вьетнамай асуудалаар Парижда болоһон хэлсээнүүдһээ арсан, США-гай правительство вьетнамайхидые өөһэд хоорондонь дайлалдуулха политикаяа үргэлжэлүүлнэ, ДРВ-гэй газар дайдые дээрмэдэлгы бомбодолгоёо үргэдхэнэ гэжэ «Юманите» газетэ бэшэнэ.

«Эб найрамдалай аша туһада хэгдэһэн уулзалга» гэжэ үргэнөөр бэшэгдэһэн США-гай президентын Пекин ерэлгэ,—гэжэ Ив Моро бэшэнэ, — бодото дээрээ США-гай Индохитадта хэжэ байһан ээрхэг түримхэй дайн дажарые, саашадань үргэдхэхэ хэрэгые далдалһан ябадал болоно.

ШУХАЛА АСУУДАЛНУУД ЗҮБШЭН ХЭЛСЭГДЭНЭ

НЬЮ-ЙОРК. ТАСС-ай корреспондент Э. Баскаков дамжуулна:

Америкын Холбоото Штадуудай Коммунис партиин XX съезд эндэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр. Съездын делегадууд болон айлшад США-гай дотоодын ба уласхоорондын байдал болон ажалшадай аша туһын түлөө тэмсэлдэ партиин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай Компартиин Генеральна секретарь Гэс Холлой хэһэн политическэ элидхэл зүбшэн хэлсэжэ эхилбэ. Мүнөө американ арадай үмэнэ оршожо байгаа эгээн шухала асуудалнууд—эб найрамдалай түлөө, расизм болон үндэһэ яһанай илгаа гаргалгада эсэргүү, ажалшадай материальна байдал һайжаруулхын ба тэдэнэй граждан эрхэнүүдые сахин хамгаалхын түлөө тэмсэлэй асуудалнууд съездын хүдэлмэридэ хабаадагшадай гол анхаралда табигдана.

Анджела Дэвис болон политическэ үзэл бодолойнгоо түлөө түрмэдэ хаагдаһан США гай бусад тэмсэлшэдые сүлөөдэ гаргалгада зорюулагдаһан элидхэл Компартиин национальна комитедэй секретарь Шарлен Митчелл пленарна заседани дээрэ хэбэ. Американскэ эрэлхэг зоригто коммунисткада зүрюу харшаар полициинхидэй, сүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй хардалга гүрдэлгэдэ эсэргүү тэмсэл гансал Холбоото Штадуудта бэшэ, харин бүхы дэлхэй дээрэ үргэнөөр дэлгэржэ байна гэжэ тэмдэглээд, гар даажа абан, Калифорниин засагаархидһаа Дэвисые заабол сүлөөдэ гаргахые туйлаха гээшэ түбхын түрүүшын зорилго болоно гэжэ тэрэ заагаа.

Съездын хүдэлмэридэ хабаадаһан бүлэг хүнүүдэй дурадхалаар Анджела Дэвис делегадуудай бүридэлдэ заочноор һунгагдаа.

Гар даажа абан, Анджела Дэвисые сүлөөлхын, Калифорниин хархис этэгээдүүдэй мүшхэлтэ мүрдэлгэһөө тэрэниие зайсуулхын түлөө кампани эхилхэ гэһэн Компартиин национальна түрүүлэгшэ Генри Уинстоной уряае нэгэн дуугаар дэмжэбэ.

Февралиин 19-нэй үдэһөө хойшо Нью-Йоркын түбэй отельнүүдэй нэгэндэ съездын нэмэл заседани боложо, саашадаа тэрэ делегадуудай үргэн олониитын түлөөлэгшэдтэй хани халуун уулзалга боложо үнгэрһэн байха юм.

Компартиин Генеральна секретарь, США-гай президентын тушаалда американска коммунистнуудай дэбжүүлһэн кандидат Гэс Холлой хэлэһэн үгые ажалшадай уласхоорондын һаналаа нэгэдэлгын уряа лозунг доро үнгэрһэн суглаанда хабаадаһан мянга гаран хүнүүд халуунаар угтаа.

Вице-президентын тушаалда США-гай Компартиһаа дэбжүүлэгдэһэн кандидат, эрхэ сүлөөгэй түлөө залуу хүдэлмэришэдэй холбооной түрүүлэгшэ Джарвис Тайнер дайн дажар болон ээрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүү, политическэ ба экономическа эрхэнүүдэйнгээ түлөө тэмсэлдэ американска залуушуулай бүхы дэлхэйн хүбүүд, басагадтай нэгэдэл бэхижүүлхэ зорилгонуудта үгэеэ зорюулһан байна.

КПСС-эй Центральна Комитедэй, мүн баһа хилын саанахи бусад Коммунис болон Хүдэлмэришэнэй партинуудай США-гай Компартиин XX съездэ эльгээһэн амаршал[...]нуудай суглаан дээрэ уншa[...]хада, сугларагшад нэрьемэ а[...]га ташалгаар угтаа. Съезд[...] хүдэлмэридэ хабаадалса[...] уригдаһан айлшадта визэ [...] хэеэ арсаһан гүрэнэй депа[...]ментын ямаршье үндэһэ бар[...]тагүй шиидхэбэриһээ ула[...]лан, хилын саанахи олохон [...]мунис партинуудай түлөөлэ[...] США ерээгүй гэжэ мэдээсэ[...]һэн. Американска правите[...]вын иимэ ябуулгаар дураа [...]тажа байһанаа мэдүүлээд, [...]лын саанахи компартину[...] түлөөлэгшэдтэ США ерэх[...] зүбшөөхэ талаар гүрэнэй де[...]таментын арсалтые шүүм[...]һэн тогтоол суглаанда ха[...]дагшад нэгэн дуугаар һай[...]ба.

США-да ерээд байһан [...]лиин национальна конгр[...] депутат коммунист Луис Ф[...]роа суглаан дээрэ дэлгэ[...] үгэ хэлээ. Тэрэ шэнэ ба[...] байгуулгада Чилиин ар[...] туйлаһан амжалтанууд т[...] хөөрөөд, ажалшадай аша т[...] түлөө тэмсэлдэ шэнэ амж[...] туйлахыень американска [...]мунистнуудта оронойнгоо [...] партиин хүтэлбэриин зүгһө[...]сэһэн байна.

„Хууралга, мэхэлэлгын ёһо гурим"

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Сенадай гадаадын хэрэгүүдэй комиссиин түрүүлэгшэ Уильям Фулбрайт үгэ хэлэхэдээ, «Сүлөөтэ Европодо», «Сүлөө» гэжэ радиостанцинуудай ябуулгада зорюулжа США-гай правительствын зүгһөө мүнгэ ехээр табидаг байһыень шүүмжэлбэ. Баруун Германида байдаг эдэ радиостанцинуудые Вашингтоной засагаархидай зүгһөө коммунизмда харша номнолой рупор болгоһондонь, ЦРУ-гаар дамжуулан уласхоорондын байдал шахардуу болгохын тула тэдэниие мүнгөөр тэдхэдэг, али болохоор урмашуулдаг байһандань дураа гутан зэбүүрхэдэгээ Холбоото Штадуудай түрүү үзэл бодолтой олониитэ үнинһөө хойшо элирхэйлэн мэдүүлдэг юм. Сенадай комисси олониитын эрилтэдэ хашагдан, тэдэ «агаар бузарлагшадай» ажал ябуулгые шэнжэлһэн байна. Фулбрайтын мэдүүлгэнь тэрэнэй толгойлдог комиссиин энэ хүдэлмэриинь дүн гаргаһан жэшээтэй. Сенаторай хэлэһэнэй ёһоор, «Сүлөөтэ Европо», «Сүлөө» гэдэг радиостанцинууд Америкын арадһаа гадна, мүн шагнадаг хүн бүхэниие тээлмэрдүүлэн хуудхуулха зорилготой хууралга ба мэхэлэлгын, хорото үгэсэлгын ёһо гуримай хубинь болоно».

Пекиндэхи уулзалганууд

ПЕКИН (ТАСС). США-гай президент Р. Никсон февралиин 21-дэ Мао Цзэ-дунтай уулзаба.

Тэдэнэй хоорондо «нюуса далдагүй, шухала» хөөрэлдөөн болоо гэжэ хэблэлэй асуудалаар Сагаан байшангай түлөөлэгшэ Р. Зиглер мэдүүлээ.

Энэ үдэр Р. Никсон КНР-эй Гүрэнэй Соведэй премьер Чжоу Энь-лайтай хоёр дахин уулзаһан байна.

ПРАВДА БУРЯТ[...]

Нэгэдэхи хуудаһанда: «[...]рамдал хамгаалагша» — [...]ковай статья. СССР-эй [...] министрэй приказ.

Хоёрдохи хуудаһанда: [...]нистнууд—ударидагшад»—[...]гадневай корреспонденци[...] байрада» — А. Вино[...] статья. Түрэл орон дотор[...]

Гурбадахи хуудаһанда: [...] Армиин. Далайн-Сэрэгэй [...] һайндэртэ зорюулагдаһан [...]һан.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: [...] нютагай һонин. Хилын [...]

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕ[...]

Манай адрес, теле[...]

г. УЛАН-УДЭ, ул. [...] 35. Телефоны: редак[...] 54-54, приёмная—54-[...] редактора—68-08, зам. [...]тора—62-62, ответ. се[...] —50-52, зам. ответ. се[...] —36-76, отделы: пар[...] жизни —60-91, сельск[...]зяйства—64-36, 63-86, [...]ганды в агитации—56-2[...] мышленности и строи[...] —61-35, советского стр[...]ства и быта—69-58, к[...] и школ—60-21, писем [...] селькоров—67-81, инфо[...] —34-05, общественн[...]ная—56-62, машинное [...] 57-63, фотолабора[...] 33-61.

Н-02332. Заказ № [...]